

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
Katedra francouzského jazyka a literatury

Bakalářská práce

Výchovně-vzdělávací proces ve francouzské mateřské škole

vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Tomáš Klinka**

autor bakalářské práce: **Kateřina Levová**

obor studia: **FJ – PG**

rok dokončení práce: **2013**

Poděkování

Ráda bych poděkovala svému vedoucímu práce Mgr. Tomáši Klinkovi za rady, ochotu a čas, který mi věnoval při tvoření této práce. Dále bych ráda poděkovala paní ředitelce MŠ Zahradní v Novém Strašecí Mgr. Libuši Šulcové za poskytnuté odpovědi do dotazníku pro výzkum. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat zaměstnancům mateřských škol *École maternelle Joliot Curie* v Mions, *École maternelle Michel Zunino* v La Garde a *École maternelle Marcel Pagnol* v Pradet za ochotu, vlídné přijetí a poskytnuté podklady pro tvorbu této práce.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci s názvem Výchovně-vzdělávací proces ve francouzské mateřské škole vypracovala samostatně. Použitou literaturu a podkladové materiály uvádím v přiloženém seznamu literatury.

V Praze dne 25.6.2013

podpis

Abstrakt

Název bakalářské práce : Výchovně-vzdělávací proces ve francouzské mateřské škole

Tato práce se zabývá tématem procesu výchovy a vzdělávání ve francouzské mateřské škole. Pod tímto pojmem je zahrnuto veškeré pedagogické působení na žáka během jeho docházky do mateřské školy. Řešení práce vychází z literární rešerše a vlastního výzkumu. Výzkum byl uskutečněn za první formou pozorování průběhu vyučování ve třídách tří francouzských mateřských škol a za druhé formou rozhovoru se zde vyučujícími pedagogy.

Obsah práce je rozdělen do šesti hlavních oblastí. První část je úvod do problematiky procesu výchovy a vzdělávání v mateřské škole. Zaměřuje se na cíle vzdělávání a výchovy a časově tento proces vymezuje. Druhá oblast se zabývá podmínkami, činiteli a organizací výuky ve třídě. Třetí oblast se věnuje vzdělávacím a výchovným činnostem – je zde uvedena jejich charakteristika, klasifikace a jejich souvislosti s oblastmi rozvoje ze vzdělávacího programu. Čtvrtá oblast je věnována konkrétním příkladům činností s komentářem. Poslední oblast se zabývá hodnocením žákova pokroku v průběhu docházky a uzavírá téma výchovně-vzdělávacího procesu.

klíčová slova : výchova a vzdělávání v mateřské škole, výuka v mateřské škole, rámcový vzdělávací program, podmínky pro vzdělávání, faktory vzdělávání, organizace vzdělávání, vzdělávací a výchovné činnosti, mateřská škola ve Francii

Abstract

Title of the thesis: The process of education in nursery school in France

This thesis deals with the process of education in nursery school in France. This topic concerns all pedagogic influence on the child while attending the school. The preparation of the work is based on the literary and the practical research. The practical research we chose is an observation of the teaching proces in nursery school and an interview with the teachers of these schools.

The content of the thesis is divided into five essentials domains. The first is the introduction to the theme of the process of education in nursery school. This part focuses on the objectives of the education and limits the period spent in nursery school. The second domain presents the conditions and organisational factors of education. The third domain analyses the educational activities – their characteristic, classification and their connection with domains of progression from the national curriculum. The fourth domain deals with concrete examples of the activities. The last domain talks about the evaluation and by this conclude the theme of process of education.

Keywords : education in nursery school, national curriculum, factors of education, organization of education, activities in nursery school, nursery school in France

Obsah

Seznam textových příloh	8
Úvod	8
1 Úvod do výchovně-vzdělávacího procesu v mateřské škole.....	11
1.1 Úloha mateřské školy	11
1.2 Místo mateřské školy ve školském systému	12
1.3 Časové vymezení výchovně-vzdělávacího procesu	12
1.3.1 Přijetí a nástup do mateřské školy aneb Začátek výchovně-vzděl. procesu.....	12
1.3.2 Odklad aneb Prodloužení výchovně-vzděl. procesu	13
1.3.3 Přestup na základní školu aneb Ukončení výchovně-vzděl. procesu.....	14
2 Faktory výchovně-vzdělávacího procesu	15
2.1 Uspořádání žáků ve třídě.....	15
2.2 Finance a materiální vybavení mateřské školy.....	15
2.2.1 Rozpočet školy	15
2.2.2 Budova školy, místnosti a jejich vybavení.....	16
2.3 Pedagogičtí pracovníci mateřské školy	20
2.3.1 Pravidelně docházející pracovníci.....	20
2.3.2 Příležitostně docházející pracovníci	21
2.4 Spolupracující školy nebo školská zařízení.....	22
2.4.1 Družina (<i>La garderie</i>)	22
2.4.2 Zařízení pro zájmovou činnost (<i>L'accueil de loisirs périscolaire, le centre de loisirs</i>)	22
2.4.3 Základní škola	23
3 Průběh vzdělávacího procesu	24
3.1 Organizace výuky v průběhu dne.....	24
3.2 Rozvrh dne	24
3.2.1 Ukázka rozvrhu	26
3.3 Výchovně-vzdělávací činnosti	28
3.3.1 Výchovné činnosti (<i>Les activités du temps éducatif</i>).....	28
3.3.2 Vzdělávací činnosti (<i>Les activités du temps des apprentissages</i>)	32
3.4 Vzdělávací program pro mateřské školy (<i>Programme de l'école maternelle</i>)	38
3.4.1 <i>S'approprier le langage</i> (Osvojit si jazyk)	40
3.4.2 <i>Découvrir l'écrit</i> (Objevit svět psaní)	42
3.4.3 <i>Devenir élève</i> (Stát se žákem)	44
3.4.4 <i>Agir et s'exprimer avec son corps</i> (Jednat a tělesně se vyjadřovat).....	45
3.4.5 <i>Découvrir le monde</i> (Objevit svět).....	46
3.4.6 <i>Percevoir, sentir, imaginer, créer</i> (Pozorovat, cítit, představovat si, tvořit) ...	47
4 Příklady činností.....	48
4.1 Vzdělávací činnosti	48
4.1.1 Rituál (<i>Le rituel</i>).....	48
4.1.2 Činnosti navazující na rituály.....	49
4.1.3 Dílny (<i>Les ateliers</i>).....	50
4.1.4 Ostatní vzdělávací činnosti.....	61
4.2 Výchovné činnosti.....	65
4.2.1 Přivítání (<i>L'accueil</i>)	65
4.2.2 Přemisťování se (<i>Le déplacement</i>)	65
4.2.3 Volná hra (<i>Le jeu libre</i>)	67
5 Závěr výchovně-vzdělávacího procesu	68
5.1 Hodnocení žáka	68

	5.1.1	Sešit žákova pokroku (<i>Livret des compétences</i>)	68
6		Résumé	72
7		Zdroje	77

Seznam obrazových příloh

Obr.příloha č. 1 Třída ve škole v Pradet	80
Obr.příloha č. 2 Třída ve škole v La Garde	80
Obr.příloha č. 3 Místo před tabulí pro seskupení žáků na rituál ve škole v Mions	81
Obr.příloha č. 4 Místo před tabulí pro seskupení žáků na rituál ve škole v La Garde	81
Obr.příloha č. 5 Část třídy určena pro volnou hru ve škole v La Garde	82
Obr.příloha č. 6 Školní dvůr ve škole v La Garde	82
Obr.příloha č. 7 Školní dvůr ve škole v Mions	82
Obr.příloha č. 8 Školní dvůr ve škole v Prade	83
Obr.příloha č. 9 Vybavení tělocvičny ve škole v La Garde	83
Obr.příloha č. 10 Ložnice ve škole v La Garde	83
Obr.příloha č. 11 Čtenářský koutek ve třídě ve škole v Mions	84
Obr.příloha č. 12 Počítačová učebna spojená s knihovnou ve škole v La Garde	84
Obr.příloha č. 13 Ateliér pracovních činností ve škole v La Garde	84
Obr.příloha č. 13 Ateliér pracovních činností ve škole v La Garde	84
Obr.příloha č. 14 Graf pozornosti žáka v průběhu dne	85
Obr.příloha č. 15 Děti ze školy v Mions při rituálu	85
Obr.příloha č. 16 Žáci při výtvarné dílně ve škole v Pradet	86
Obr.příloha č. 17 Žáci při grafické dílně ve škole v Pradet	86
Obr.příloha č. 18 Kuchyňský koutek na hraní ve škole v La Garde	86
Obr.příloha č. 19 Tabulka prezence a absence žáků ve škole v Pradet	87
Obr.příloha č. 20 Tabulka určování dne ve škole v Mions	87
Obr.příloha č. 21 Tabulka na určování dne ve škole v La Garde	87
Obr.příloha č. 22 Kalendář ve škole v Pradet	88
Obr.příloha č. 23 Cedulky písmen na obtahování ve škole v Mions	88
Obr.příloha č. 24 Pracovní list č.1	89
Obr.příloha č. 25 Pracovní list č.2	89
Obr.příloha č. 26 Pracovní list č.3	90
Obr.příloha č. 27 Pracovní list č.4	90
Obr.příloha č. 28 Pracovní list č.5	91
Obr.příloha č. 29 Pracovní list č.6	91
Obr.příloha č. 30 Pracovní list č.7	92
Obr.příloha č. 31 Pracovní list č.8	92
Obr.příloha č. 32 Pracovní list č.9	93
Obr.příloha č. 33 Pracovní list č.10	93
Obr.příloha č. 34 Pracovní list č.11	94
Obr.příloha č. 35 Obtahování písmen jako součást dílen ve škole v La Garde	94
Obr.příloha č. 36 Dřevěná hra	94
Obr.příloha č. 37 Recept pro děti ve škole v Pradet	95
Obr.příloha č. 38 List pro zaznamenání výsledků z ochutnávání	95
Obr.příloha č. 39 Ilustrace říkanky ke Dni matek	96
Obr.příloha č. 40 Tvoření vláčku ve škole v Mions	96
Obr.příloha č. 41 Návod na gestikulaci pro ztišení	97
Obr.příloha č. 42 Pohybové aktivity ve škole v Mions – překážková dráha	97
Obr.příloha č. 43 Pohybové aktivity ve škole v Pradet - tanec	97
Obr.příloha č. 44 Oficiální sešit žákovy pokroku pro Grande Section vydaný ministerstvem (1.strana)	98
Obr.příloha č.45 Sešit žákovy pokroku ve škole v Mions (2.strana)	99
Obr.příloha č.46 Sešit žákovy pokroku ve škole v La Garde	100

Seznam textových příloh

Textová příloha č.1 : Dotazník pro učitele francouzské mateřské školy	<u>102</u>
Textová příloha č.2 : Dotazník pro učitele české mateřské školy	<u>104</u>

1 Úvod

Mateřská škola má zásadní místo v rozvoji dítěte. Formuje osobnost dítěte už od počátku jeho docházky do mateřské školy, je prostředím, které má něj hned po rodině největší vliv. Vštěpuje dítěti základní návyky a rozvíjí dovednosti. Pohledy na práci s předškolními dětmi¹ se v mateřských školách jsou různé. Lišit se mohou jednak v organizaci dne, tak v cílech vzdělávání, ve způsobu vedení aktivit a jejich druhu nebo třeba v materiálních podmínkách. Všechny zmíněné faktory mají vliv na rozvoj dítěte. Pozorováním a analyzováním těchto faktorů získáváme bližší představu o výchovně-vzdělávacím procesu. V každém státě je práce s dětmi odlišná. Poznáváním procesu v jiných zemích získáváme nové informace a tím pádem i potřebný nadhled a inspiraci pro práci s dětmi.

V České republice se setkáváme se stále rostoucím zájmem o francouzskou kulturu, o francouzském školství však v České republice mnoho publikací nevyšlo. Existují publikace, které se zabývají francouzským vzdělávacím systémem které vycházejí z popudu komparativní pedagogiky. Ty se však zabývají jen školským systémem a to navíc velmi obecně a povrchově. Konkrétně co se týká předškolní pedagogiky ve Francii, je výskyt zdrojů velmi vzácný. Pro vypracování práce byly proto použity převážně francouzské zdroje. Pouze při srovnání s daným případem v Česku byla použita domácí literatura.

Pro uvedení do prostředí výchovně-vzdělávacího procesu ve francouzské mateřské škole bylo považováno za důležité nastínit okolnosti, faktory a podmínky procesu - tedy to, co ovlivňuje dítě při jeho výchově a vzdělávání. Hlavní část práce se věnuje pak průběhu samotného procesu - a to konkrétně výchovně vzdělávacím činnostem, které tvoří zásadní roli v rozvoji předškolního dítěte. Jedna z kapitol práce byla zaměřena na téma francouzského vzdělávacího programu pro mateřské školy, jehož součástí je popis oblastí rozvoje u předškolního dítěte po dobu docházky do mateřské školy. Na tuto část následně navazuje kapitola s příklady aktivit, které jsou charakterizovány pomocí právě oblastí vzdělávacího programu.

Na začátku vypracování práce byl stanoveny tři cíle. Podniknout sondu do prostředí francouzských mateřských škol a podat svědectví o zdejším průběhu výchovně-vzdělávacího procesu. Jako výchovně-vzdělávací proces chápeme veškeré pedagogické působení a ovlivňování dítěte učitelem. Dalším cílem bylo ukázat podmínky výchovně vzdělávacího procesu, tedy vše, co proces ovlivňuje a vymezuje někdy s přihlédnutím k situaci v České

¹ pokud není uvedeno jinak, dětmi předškolními jsou v práci myšleny všechny věkové kategorie dětí v mateřské škole

republice. Jako třetí cíl, který je považován za nejdůležitější a nejpřínosnější praxi bylo zaznamenat výchovně-vzdělávací činnosti v průběhu dne, uvést jejich příklady, vysvětlit jejich průběh a důvod zařazení do plánů školy.

Práce je určena českým čtenářům se zájmem o předškolní vzdělávání, kteří by se chtěli seznámit a inspirovat se způsobem práce s dětmi v jiných zemích. Obzvláště je práce určena pro čtenáře se zájmem o francouzskou zemi a její předškolní vzdělávání, konkrétně francouzského vzdělávacího programu a jeho realizaci v praxi.

V práci jsou občas uvedeny odlišnosti od předškolního vzdělávání v České republice. Práce je totiž určena českým čtenářům, u kterých předpokládáme pouze základní znalosti o průběhu předškolního vzdělávání u nás. Pro lepší porozumění je proto nutné upozornit a vysvětlit zásadní změny a rozdíly ve fungování, v systému a průběhu výchovně vzdělávacího procesu.

Ačkoliv není jediným cílem práce pouze popsat fungování a systém francouzské mateřské školy, je její součástí a úvodem. Rovněž jím není porovnávání francouzského systému s českým. Práce kriticky nehodnotí výhody ani nevýhody českého a francouzského způsobu práce s dětmi. Její cíl je čistě popisný.

Po celou dobu tvorby práce, byla snaha nezaujatou popisnost práce zachovat. Jedinou výjimkou mohlo být uvedení názorů učitelek z rozhovoru, neboť při rozhovoru se nelze vždy vyhnout získání subjektivních informací. Citově zabarvené výpovědi byly v práci ponechány bez větších úprav pro zachování věrohodnosti získaných údajů a lepší ilustraci praxe v mateřských školách.

Práce je přizpůsobena tak, aby byla srozumitelná a pochopitelná i pro čtenáře, kteří neovládají francouzský jazyk. V textu je tak vedle francouzských pojmů uveden i vlastní návrh překladu. Při překladu je však možné, že u původního významu převedením do češtiny dojde ke zkreslení. Proto je při překladu francouzských názvů vždy uveden originální výraz. Ponechání francouzských termínů může pomoci čtenáři proniknout do prostředí francouzské školy a lepší návaznosti textu práce s francouzskými zdroji. Pokud existuje obdobný případ v českém předškolním vzdělávání, byly termíny ověřovány v českých publikacích a překlady voleny podle bibliografických zdrojů.

2 Úvod do výchovně-vzdělávacího procesu v mateřské škole

2.1 Úloha mateřské školy

Mateřská škola (*l'école maternelle*)² zabírá zásadní místo ve francouzském vzdělávacím systému. Je místem, kde se dítě učí a osvojuje si první schopnosti a dovednosti. Dítě zde začíná pozorovat a objevovat svět, který jej obklopuje. Zlepšuje si své schopnosti motorické, smyslové, citové, vztahové a duševní.

Dítě v předškolním věku si také osvojuje jazyk - učí se vyjádřit, obohacuje si slovník, objevuje svět psaného jazyka. Rozvoj těchto dovedností v raném věku je velmi důležitý pro budoucí schopnost čtení a psaní. Jedním z hlavních úkolů mateřské školy je obohatit slovní zásobu, tak aby projev každého žáka byl na konci docházky uspořádaný a srozumitelný.

V mateřské škole dítě upevňuje vztahy s ostatními dětmi a s dospělými. Rozšiřuje svět dítěte, který byl doteď omezen jen na rodinu, o svět, kde se setkává se svými vrstevníky, kde potkává nový druh autority, nová pravidla a vytváří si nové vztahy. Zejména poznává vztah žák-učitel. Tento model se učí respektovat a uplatňovat svou roli i na dalších stupních vzdělávání. Dítě by si mělo zlepšit a posléze osvojit dovednosti tak, aby bylo schopné s jejich pomocí uspět ve školním procesu. Právě v mateřské škole se dítě stává žákem.

Ve vzdělávacím programu pro mateřské školy (*le programme scolaire de l'école maternelle*) je uvedeno, že mateřská škola by měla vést každé dítě k samostatnosti a soběstačnosti v základních životních úkonech. Tím je myšleno ovládnutí základů hygieny, základů slušného chování a přijmutí své role ve společnosti.

Škola se snaží učit nenásilně tak, že nechává žáka si zvykat, pozorovat okolí, a napodobovat jej. To vše v souladu s jeho biologickým rytmem, aniž by ho vyčerpala. Počítá s potřebou dítěte učit se pomocí pohybu a zážitku a ne jen podle teoretického výkladu. Dítě se nejlépe učí při potěšení ze hry. Škola proto využívá formu fyzických a uměleckých aktivit, která je dětem obzvláště blízká.

Škola čerpá z dětské zvědavosti a touhy po poznání a učení - touhy zkoušet a hledat. Každého žáka podněcuje a motivuje, dává dítěti pocit sebejistoty a sebeuvědomění. Hraje také zásadní roli v prevenci obtíží, nedostatkům a poruchám a jejich nalezení a následném řešení. Především těch z oblasti mateřského jazyka.

Mateřská škola není jen místem uvítání a začlenění dítěte do světa školy. Je to právě svět mateřské školy, kde je dítě často nuceno si samo poradit a prožívat nepoznané situace.

² dále jen „škola“

Adaptace na jiný svět a jiný typ kolektivu je to, co škola a vlastně i život neustále vyžaduje a čím nás zároveň obohacuje.

2.2 Místo mateřské školy ve školském systému

Mateřská škola patří ve Francii do vyučování typu předškolního (*l'enseignement pré-elementaire*). Ze tří cyklů prvního období primárního vzdělávání (*la scolarité primaire*) ho řadíme do cyklu nebo stádia prvního učení a osvojování dovedností (*le cycle des apprentissages premiers*). Standardní doba docházky do mateřské školy je tři roky, po jejich ukončení je na řadě povinná školní docházka. Mateřská škola tvoří společně se základní školou (*l'école élémentaire*) první stupeň školství (*l'école primaire*). Předškolní vzdělávání není ve Francii povinné.³

Třídy se v mateřské škole ve Francii dělí na 3 základní podle věku: *Petite Section*, *Moyenne Section* a *Grande Section*. Francouzské označení sekcí můžeme přirovnat k našemu používanému : „nejmladší“ nebo „malé děti“ k *Petite Section*, „prostřední děti“ k *Moyenne Section* a „nejstarší“ nebo „předškolní děti“ ke *Grande Section*.⁴ U nás ale věkové skupiny oficiálně školní programy nerozlišují.

2.3 Časové vymezení výchovně-vzdělávacího procesu

2.3.1 Přijetí a nástup do mateřské školy aneb Začátek výchovně-vzděl. procesu

Francouzské děti jsou přijímány po dovršení 3 let. Přijaty mohou být také, s přihlédnutím k počtu volných míst, po dovršení dvou let do dne nástupu do školy, pokud jsou psychicky a fyzicky způsobilé se účastnit výuky v mateřské škole.⁵ Učitelka PL k tomuto tématu dodává, že pokud si rodiče zažádají o přijetí svého dítěte v mladším věku než určuje norma, škola ho bez problémů přijme.⁶ V některých školách jsou dokonce zavedeny samostatné třídy složené jen ze dvouletých a tříletých dětí, které jsou nazvány *Toutes petites sections*. Tento typ třídy byl spatřen ve škole v Pradet.

³ zdroj: Descriptif de la scolarité. *Institut français Prague*. [online]. cit. 2013-06-25]. Dostupné z: http://www.ifp.cz/IMG/pdf/Systemes_scolaires_CZ-FR.pdf

⁴ Názvy byly přeloženy za rady a pomoci paní ředitelky z MŠ Zahradní.

⁵ zdroj: L'inscription l'école maternelle. *Ministère de l'Éducation nationale*. [online]. [cit. 2013-06-25]. Dostupné z: <http://www.education.gouv.fr/cid161/l-inscription-a-l-ecole-maternelle.html>

⁶ Vidíme zde tedy rozdíl oproti českým kapacitně nedostačujícím budovám mateřských škol.

Dítě může být zapsáno buď do školy veřejné či státní (*l'école publique*) nebo soukromé (*l'école privée*). Práce se soustředí pouze na veřejný sektor, protože ho navštěvuje většina dětí, tvoří tudíž reprezentativní obraz o francouzském předškolním vzdělávání.

Celý proces přijetí do mateřské školy je organizován radnicí města regionu, pod který je škola přiřazena. Ta rodičům formou dopisu sdělí příslušnou školu. O rozdělení dětí do škol rozhoduje městská rada (*le conseil municipal*). Na odůvodněnou žádost rodičů podanou na radnici je možné dítě přearodit do jiné školy. V České Republice se této škole říká „spádová škola“ – škola, pod kterou dítě „spadá“ podle svého místa bydliště.⁷ U nás se tento pojem používá jen ve smyslu se základní školou v rámci povinné školní docházky.

2.3.2 Odklad aneb Prodloužení výchovně-vzděl. procesu

Ačkoliv je v Česku odklad celkem běžnou praxí⁸, ve francouzském školství je tato metoda spíše raritou. Publikace zabývající se systémem vzdělávání v mateřské škole mu také nevěnují pozornost, krom kapitol žácích se speciálními potřebami. V praxi pokud k odkladu opravdu dojde, jedná se většinou o dítě s problémy, které vyžaduje speciální péči odborníků. Díky včasnému zahájení docházky do školy ve Francii je však velká šance na brzké odhalení a zahájení řešení problému.⁹ Pro představu je následně uveden komentář učitelky SO k situaci odkladů ve Francii. Protože nebyl k dispozici přesný zápis její odpovědi, byla přeformulována vlastními slovy autorky do češtiny.

„Každá učitelka má tři roky na to, aby dítě pozorovala, diagnostikovala a zajistila mu dostatek podnětů pro rozvoj. Měla by dbát na individuální rozvoj dítěte a nabídnout mu aktivity pro správný rozvoj všech jeho kompetencí. V případě obtíží mu věnovat speciální péči v hodinách nebo mu zajistit jinou odbornou pomoc. Pokud svou práci dělá dobře a zodpovědně, nemělo by k odkladům v běžných případech vůbec docházet. Samozřejmě, že každé dítě se vyvíjí individuálně. Rozdíly mezi žáky ale nepozorujeme ve školách tak markantní, že by nebyly schopny se v prvních letech povinné školní docházky srovnat. S žáky se snažíme dosáhnout stejné minimální úrovně a pokud se mezi žáky objevují rozdíly, jsou to ty typu : potřeba více času na vykonání úkolu nebo neschopnost udržet pozornost delší dobu. Vše se dá řešit ve škole.“

⁷ zdroj: ZÁKON o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. In: 561/2004. 2004.

⁸ zdroj: informace podaná učitelkou LŠ

⁹ zdroj: informace podaná učitelkou SO

2.3.3 Přestup na základní školu aneb Ukončení výchovně-vzděl. procesu

Zápis do základní školy je povinný od dovršení 6 let. Začátek docházky lze oddálit o jeden rok nebo také uspíšit pro dítě mladší 6 let. Jako u vstupu do mateřské školy radnice sdělí rodičům příslušnou školu, do které je dítě přiřazeno podle místa bydliště.

U nás je podmínkou pro vstup na základní školu projít testem školní zralosti. Do francouzské mateřské školy většina dětí přichází s již vyplněným sešitem žákova pokroku, kde je podrobně vývoj dítěte a dosažená úroveň dovedností zaznamenána. Testy zralosti nejsou proto dále už potřeba. Ve francouzském školství se také používá obdoba našeho testu zralosti, slouží ale pouze k diagnostickým účelům, pokud má učitelka u žáka podezření, že jde o žáka se speciálními vzdělávacími potřebami.¹⁰

¹⁰ zdroj: informace podaná učitelkou SO

3 Faktory výchovně-vzdělávacího procesu

3.1 Uspořádání žáků ve třídě

Přesně daný minimální nebo maximální povolený počet dětí v jedné třídě není stanoven. Počet dětí v mateřské škole je omezen pouze počtem metrů čtverečních na jedno dítě, pro každou místnost existují různé předpisy. Počet dětí na jednoho učitele také není přesně definován.¹¹ Podle statistik *Institut national de la statistique et des études économiques* z roku 2011 bylo ve francouzských třídách mateřských škol průměrně 26 dětí.¹² Ve školách zahrnutých do výzkumu této práce se pohyboval průměrný počet dětí kolem 20 nebo méně.

Naproti tomu v Česku stanoven minimální i maximální počet dětí ve třídě je. Minimální počet je 15, maximální 24 dětí ve třídě.¹³

3.2 Finance a materiální vybavení mateřské školy

3.2.1 Rozpočet školy

Jedním ze zásadních rozdílů mezi francouzskou a českou mateřskou školou je stav jejich finanční situace. Rozdíly ve výši rozpočtu se projevují zejména na velikosti budovy, počtu tříd a jejich materiálním vybavení. Zajímavým faktem je, že rozpočet pro mateřské školy byl učitelkami shledáván dostatečným. Rozpočet školy je zajištěn obcí. Obec také zajišťuje opravy, rekonstrukce školy a její vybavení. Vyplácí platy opravářům, údržbářům, školníkům a pracovníkům ATSEM. Platy učitelů vyplácí stát.¹⁴

Rozpočet českých veřejných škol je zajištěn podobným způsobem. Spolu s platy zaměstnanců ho má na starost zřizovatel, kterým může být přímo stát, obec, svazek obcí nebo kraj.¹⁵

¹¹ zdroj: L'école maternelle. *Ministere de l'Éducation nationale*. [online]. 25.6.2013 [cit. 2013-06-25]. Dostupné z: <http://www.education.gouv.fr/cid166/l-ecole-maternelle-organisation-programme-et-fonctionnement.html>

¹² zdroj: Nombre moyen d'élèves par classe en 2011. *INSEE*. [online]. 25.6.2013 [cit. 2013-06-25]. Dostupné z: http://www.insee.fr/fr/themes/tableau.asp?reg_id=0&ref_id=NATTEF07147

¹³ zdroj: ZÁKON o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. In: *561/2004*. 2004.

¹⁴ zdroj: Financement et gestion des écoles. *Ministere de l'Éducation nationale*. [online]. 25.6.2013 [cit. 2013-06-25]. Dostupné z: <http://eduscol.education.fr/cid48590/financement-et-gestion-des-ecoles.html>

¹⁵ zdroj: ZÁKON o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. In: *561/2004*. 2004.

3.2.2 *Budova školy, místnosti a jejich vybavení*

Co se týče konkrétně škol v mém průzkumu, budovy byly jednopatrové. Tento typ konstrukce má sloužit ke snadnějšímu a bezbariérovému přístupu do tříd.¹⁶ Budovy škol jsou tím pádem i na pohled nižší a rozlehlejší.

Následuje výčet místností mateřské školy a popis jejich vybavení. Typy místností jsou rozděleny do dvou vlastních kategorií. A to na typ „základní“ a „ostatní“. Mezi „základní“ jsem zařadila třídy, které najdeme v každé mateřské škole a které jsou dle názoru ministerstva školství povinné. Ty zařazené do skupiny „ostatní“ jsou věnovány spíše zájmovým činnostem a najdeme je ve školách jen výjimečně.

Základní

Třída (*La salle de classe*)

Třída je hlavním místem průběhu výuky. Ve zkoumaných školách bylo možné nalézt čtyři až osm tříd. Záleží na celkovém počtu dětí docházejících do školy. Nábytek ve třídě by měl odpovídat potřebám a velikostem předškolních dětí. Všechny uložené hry by měly být viditelně označené a přístupné dětské výšce.

První věc, která na pohled po vstupu do třídy zaujme, je množství věnovaného prostoru pro výuku a pro volnou hru. Francouzská třída je více uzpůsobena výuce než ta česká, více se podobá třídě na základní škole. Ve zkoumaných třídách bylo ve třídě několik pracovních stolků s pěti židlemi. Jedna stěna třídy je vždy vyhrazena tabuli a výukovým plakátům. Před tabulí jsou obvykle rozestavěny 2-3 lavice nebo koberec na sezení, pro možnost seskupení celé třídy například při rituálu. Dvě fotografie ze zkoumaných tříd nalezneme pod číslem 1 a 2 v Obrazových přílohách.

Stěny jsou pokryté velkým množstvím obrázků od žáků, nástěnkami a plakáty. Plakáty jsou tištěné nebo vyrobené učitelkami. Neslouží jen jako dekorace, ale jako pomůcky k výuce. Mezi plakáty vyvěšenými na tabuli (i mimo ni) najdeme například seznamy dětí rozdělených do skupin, texty básniček a písniček, které se žáci už naučili, plastové hodiny pro procvičení času, kalendář a různé pomůcky pro určování data, barev a tvarů. V okolí tabule jsou vylepeny cedulky do posloupné řady s čísly do 31 (jako dní v měsíci), cedulky s písmeny abecedy, se dny v týdnu, s měsíci v roce nebo ročními obdobími. Vedle tabule bývá nástěnka se jmény žáků pro počítání přítomných a těch, co chybí. Na zeď se vylepují také cedulky obrázky a slovy, která se děti už naučily napsat - tiskací i psací. Učitelky umísťují na zeď

¹⁶ zdroj: La classe au quotidien. *Ministère de l'Éducation nationale*. [online]. 25.6.2013 [cit. 2013-06-25]. Dostupné z: <http://eduscol.education.fr/cid48445/la-classe-quotidien.html>

také cedule s obrázkovými instrukcemi, jak se chovat ve třídě a v kolektivu, výstrahy, jak se chovat na ulici nebo na téma „nebezpečí hrozící v domácím prostředí“. Všechny cedule na zdi jsou potom připomínány a využívány v denních aktivitách.

Tabule se používá ke společným řízeným aktivitám. Děti si na ni mohou zkoušet psaní. Na tabuli se také věší instrukce pro aktuální činnost nebo téma projektu, na kterém třída pracuje. Fotografie tabulí a společného prostoru před nimi, které byly pořízené ve zkoumaných školách jsou zařazeny jako obr.příloha č. 3 a 4.

Prostor pro hru tvoří tzv. herní koutky (*les coins de jeux*), které jsou dobře známé i u nás. Jedná se o plastickou konstrukci typu podle reálného vzoru ze světa dospělých. Příkladem je kuchyňský koutek (*la petite cuisine*), kutilský (*le coin de bricolage*), čtenářský (*le coin de lecture, la bibliothèque*) nebo výtvarný (*le coin de l'art*). V kuchyňském koutku najdeme kuchyňskou linku z plastu, pec, sporák, nádobí a plastické potraviny. V kutilském koutku máme zase pracovní linku s pilou, kladivý, hřebíky a nářadím. Ve třídách najdeme i koberce pro hraní si na zemi se stavebnicemi a autíčky, známý doplněk tříd v českých mateřských školách. Rozdílem je, že v Česku mu bývá věnována většina třídy, ve Francii je to výrazně méně. Pod číslem 5 najdeme v Obrazových přílohách fotografii prostoru pro volnou hru ve francouzské třídě.

Školní dvůr (*La cour de récreation*)

Školní dvůr je nezastřešený prostor, který je součástí areálu mateřské školy. Slouží k uvolnění a odpočinku od výuky. Na zemi mohou být nakreslené pomůcky pro hry (skákání panáka, tabulky s čísly, silnice a chodníky typu dopravního hřiště). Pokud má školka k dispozici kola, tříkolky nebo jiné prostředky, jsou dětem nabídnuta několikrát týdně jako například ve škole v La Garde.

Prostory jsou uzavřené, tudíž se učitelka nemusí obávat o bezpečnost dětí a může jim dopřát volnost pohybu. Na školním dvoře můžeme najít prolézačky, klouzačky, skákadla či jiná šplhací zařízení anebo pískoviště, místy najdeme lavičky pro děti, které si chtějí odpočinout. Fotografie školních dvorů nalezneme pod čísly 6, 7 a 8 v Obrazových přílohách.

Tělocvična (*La salle de gymnastique, la salle de sport*)

Zde probíhají veškeré tělesné aktivity. Najdeme zde vybavení na tělocvik - od míčů, žíněnek, žebřin, lavic až po obruče, skákací míče, švihadla, bedýnky, prolézačky a lanová zařízení, záleží na vybavení konkrétní školy. Mateřská škola v Pradet měla například po celé jedné stěně tělocvičny zrcadla - aby se děti mohly vidět a kontrolovat správnost cviků při cvičení nebo tancování. Škola v Mions měla tělocvičnu v porovnání s ostatními rozměrově

menší, za to plně vybavenou. Fotografie z tělocvičny najdeme v Obrazových přílohách pod číslem 9.

Ložnice (*La salle de repos ou le dortoir*)

Ložnice byla ve všech zkoumaných školách místností bez oken, jejímž jediným vybavením byla lehátka na spaní. Tato místnost slouží pouze ke spánku o polední klid. Každému dítěti přiřazené po celý rok jedno lehátko, jehož poloha se nemění. V Obrazových přílohách najdeme fotografii ložnice pod číslem 10.

Knihovna, čítárna (*La bibliothèque*)

V knihovně najdeme regály s knihami, koberce, křesla nebo pohovky na příjemné posezení u čtení. Děti si sem chodí buď prohlížet nebo číst obrázkové knížky o čas pro volnou hru nebo polední klid. Provozuje se zde také výuka, a to předčítání pro celou třídu. Ve škole v La Garde je dokonce zavedena služba půjčování knížek domů pro zvýšení čtenářské gramotnosti v rodinách. V Obrazových přílohách najdeme fotografii čtenářského koutku jakou součást třídy pod číslem 11.

Ostatní

Počítačová učebna (*La salle d'informatique*)

Zavedení této učebny záleží na financích a požadavcích školy. Některé učitelky tvrdí, že počítač má každé dítě doma a proto není třeba jej ještě zařazovat do výuky.¹⁷ Její zastánci zase oceňují přínos počítačových vzdělávacích programů a možnost děti seznámit s výhodami a riziky počítače. Ve škole v La Garde například mají počítačovou učebnu spojenou s knihovnou - na jedné straně místnosti najdeme stoly s 5 počítači, na druhé regály s knihami a odpočívadla. Její fotografii najdeme v Obrazových přílohách pod číslem 12.

Ateliér pro pracovní činnosti (*L'atelier d'art plastique*)

Tento typ ateliéru byl spatřen pouze ve škole v La Garde. Dá se přirovnat k dílně, děti zde provádí modelování, keramiku a další pracovní činnosti. Fotografie této místnosti je zařazena do Obrazových příloh pod číslem 13.

Kuchyňka (*La cuisine*)

Kuchyňka byla viděna ve škole v Pradet. Děti se zde učí vařit jednoduché pokrmy. Procvičují si tak schopnost odhadu při vážení, rozlišování potravin, spolupráce ve skupinách a další. Kuchyňka v Pradet byla vybavena kuchyňskou linkou, dvěma kuchyňskými váhami a

¹⁷ zdroj: informace podaná kolegyněmi učitelky PL

pečí. Učitelky ponechávají v průběhu přípravy pokrmu skupiny pracovat samostatně, pomáhají až s obsluhou pece.

3.3 Pedagogičtí pracovníci mateřské školy

3.3.1 Pravidelně docházející pracovníci

3.3.1.1 Učitelka (*Maîtresse*)

Podle školního francouzského programu je role učitelky pomáhat žákům ve dosažení cílů uvedených v programech. Jejím úkolem je vybrat nejvhodnější metody každému žáku na míru a celkově vytvářet ty nejlepší podmínky pro rozvoj schopností žáků. Postup její práce spočívá v pozorování, analýze a vyhodnocení práce žáků. Jejím úkolem mimo dobu výuky je příprava aktivit, cvičení a testů pro žáky. Během výuky je kromě vedení třídy její povinnosti, vysvětlit zadaný úkol, poradit žákům, pokud si neví rady, motivovat je a hodnotit jejich výsledky. Také vést žákovu a třídní dokumentaci, komunikovat s ostatními učiteli, pracovníky ve školství nebo s rodiči. Měla by informovat rodiče o průběhu výuky a pokrocích dítěte. Učitelka by měla vytvářet ve třídě atmosféru bezpečí, vzájemné pomoci, solidarity a důvěry.¹⁸

Paní učitelka může zároveň zastávat i roli ředitelky školy. Ve všech školách, kde byl proveden výzkum, chodila paní ředitelka také učit do své třídy. Ve škole však věnovala výuce jen některé dny, ty ostatní ponechala administrativě. Vliv na výchovně-vzdělávací proces má ředitelka výběrem zaměstnanců, schvalováním programů, organizací školního roku a dalšími činnostmi zajišťujícími chod školy.

3.3.1.2 ATSEM

Zvláštní pozici zaujímají mezi zaměstnanci mateřské školy pracovníci ATSEM. ATSEM je zkratka pro *Les agents territoriaux spécialisés des écoles maternelles*. Volně se dá přeložit jako „specializovaní pracovníci mateřských škol pro určité území“. Každý region si rekrutuje vlastní řady pracovníků, pořádá vlastní přijímací řízení, vyplácí mzdy a má za svoje pracovníky odpovědnost, proto je v názvu zařazeno slovní spojení „pro určité území“ (*territoriaux*).¹⁹

Náplní jejich práce je asistovat učitelce při práci s dětmi. Součástí jejich práce není vyučovat, tvořit plány a vymýšlet aktivity a organizovat výuku. ATSEM mají za úkol pomáhat při výuce, starat se o hygienu dětí, pomoci jim s převlékáním před rekreací a ukládat je spát.

¹⁸ zdroj: TERRIEUX, Josette. *L'École maternelle : Programmes, projets et apprentissages: L'école au quotidien*. Paris: Hachette Education, 2008, 493 p. ISBN 978-2011710772. (str.253 -256)

¹⁹ zdroj: TERRIEUX, Josette. *L'École maternelle : Programmes, projets et apprentissages: L'école au quotidien*. Paris: Hachette Education, 2008, 493 p. ISBN 978-2011710772. (str.256-257)

Její povinností je také udržovat pořádek ve třídě, připravovat pomůcky pro činnosti a zajišťovat jejich úklid po skončení aktivit. ATSEM jsou přítomni ve výuce po celý den.

V českých mateřských školách zaměstnání v oblasti školství přirovnatelné k ATSEM neexistuje. O výuku, výchovu dětí a veškerou přípravu aktivit se stará výhradně učitelka. Někdy může, po dohodě s učitelkou, zastávat roli „pomocnice“ nebo asistentky uklízečka, školnice nebo kuchařka.

3.3.2 Příležitostně docházející pracovníci

3.3.2.1 Animateurs

Pracují v zájmových centrech, můžeme je přirovnat k pedagogům volného času. Pro výuku svého zájmového útvaru mohou do mateřské školy docházet pravidelně jen příležitostně. Mohou zajišťovat aktivity skupinové i celotřídní.

3.3.2.2 RASED

RASED je zkratka pro *Les réseaux d'aides spécialisées aux élèves en difficulté*, což je možné do češtiny přeložit jako „Sít' specializované pomoci žákům s obtížemi“. Hovoří se o ní také jako o projektu specializované pomoci žákům s neboli o *Projet d'aide spécialisée*. Zajišťuje pomoc jak žákům mateřských škol, tak základních. Nastupuje ve chvíli, kdy žák vyžaduje zvláštní péči, kterou mu není schopna plně paní učitelka poskytnout. Tedy tehdy, kdy dochází u žáka k vyšší intenzitě postižení nebo na dítě nezbyvá při vytížení paní učitelky ve třídě čas. Variantou řešení dočasných problémů (například při zameškání více hodin) je tzv. *aide personnalisée* (individuální pomoc). Tu může poskytnout učitelka v hodinách nad rámec školní výuky nebo speciálně školený personál. Ve chvíli, kdy selže i tato metoda, nastupuje projekt RASED.²⁰

Pracovníky RASED můžeme přirovnat k českým školním psychologům nebo speciálním pedagogům. Tito pracovníci přichází do škol a pracují s dětmi přímo ve třídách - buď individuálně s každým problémovým žákem zvlášť nebo s malými skupinami. Pomoc se odehrává přímo během výuky. Náplní jejich práce je identifikovat konkrétní obtíže u každého žáka, stanovit cíle a plány jeho výuky, nabídnout aktivity na zlepšení žákova problému, starat se o hodnocení žáka.

²⁰ zdroj: TERRIEUX, Josette. *L'École maternelle : Programmes, projets et apprentissages: L'école au quotidien*. Paris: Hachette Education, 2008, 493 p. ISBN 978-2011710772. (str.270-71)

Pokud se dítě dá bez větších problémů integrovat, ponechává se ve třídě, pouze pod dozorem učitelky. Jako například jeden chlapec s problémem hyperaktivity ve třídě ve školce v Mions. Zde mělo dítě svou speciální lavici, kam bylo vždy posláno, pokud narušovalo výuku, v celotřídní aktivitě mu byl vždy přidělen nadstandardní úkol jako: vynést koš, ořezat pastelky pro ostatní, aby byla jeho pozornost neustále zaměstnána. Ve školách z výzkumu je to ale jediný příklad dítěte se speciálními vzdělávacími potřebami. Výskyt postiženého integrovaného dítěte není prý moc častý. Děti, které vyžadují zvláštní péči, jsou většinou přenechávány speciálním školám.

3.4 Spolupracující školy nebo školská zařízení

3.4.1 Družina (*La garderie*)

Protože někteří rodiče kvůli pracovní době svého zaměstnání nemají možnost děti dovést nebo vyzvednout v hodiny určené školou, existují tzv. *garderies* neboli družiny. Fungují zpravidla od 7 či 7:30 až do 18 nebo 19 hodin. Zajišťují také hlídání v době oběda, kdy mateřská škola uzavírá své prostory. V praxi probíhá předání dětí z mateřské školy zaměstnancům družiny bez asistence rodičů. Pracovník družiny děti do školy každé ráno přivede, na oběd si je opět převezme, odvede je do jídelny a z té opět do družiny. V určený čas přivede děti zpět do školy, ze které si je po skončení výuky odebere.

Čas strávený v družině je ponechán volné hře. Pro děti jsou zde připraveny samostatné aktivity jako puzzle, výtvarné činnosti nebo stolní skupinové hry. Někdy zaměstnanci připraví speciální program nebo odpoledne na určité téma.

Družiny fungují jsou buď součástí areálu mateřské školy nebo sídlí v její blízkosti. Tato služba je zajišťována radnicí nebo jinou organizací. Pracují zde opět ATSEM nebo pedagogové volného času (*les animateurs*). Pobyť dítěte v družině je placená služba.²¹

3.4.2 Zařízení pro zájmovou činnost (*L'accueil de loisirs périscolaire, le centre de loisirs*)

Některé obce nabízejí také službu tzv. *animation*, volně přeložitelné do češtiny jako organizace volného času. Tu zajišťují ve Francii *les accueils périscolaires* a *les centres de*

²¹ zdroj: Le développement de l'enfant. *Ministere de l'Éducation nationale*. [online]. cit. 2013-06-25]. Dostupné z: <http://eduscol.education.fr/cid48426/le-developpement-de-l-enfant.html>

loisirs, přirovnatelné k našim domům dětí a mládeže nebo střediskům volného času. Služby jsou placené po hodinách.²²

Další variantou zajištění zájmových aktivit ve škole je docházení pedagogů volného času přímo do školy. Například do školy v La Garde dochází jedna pedagožka volného času každou středu do výtvarného ateliéru školy, aby nabídla dětem výtvarné a pracovní činnosti.

3.4.3 Základní škola

Ve Francii jsou často umístěné základní a mateřská škola ve stejném areálu. Takový byl i případ všech tří zkoumaných škol. Jedním z důvodů je větší praktičnost pro rodiče sourozenců při odvádění a vyzvedávání ze školy. Školy podléhají takto stejnému řediteli, mají společné nejen prostory, ale i rozpočet a flexibilní zaměstnance, kteří mohou střídavě pracovat v mateřské i na základní škole. Společné prostory mají vliv i na průběh výuky. Na společném dvoře se potkávají při rekreaci různé věkové skupiny, vytváří se tak heterogenní neboli smíšená skupina. Děti ze základních a mateřských škol jsou spojovány i během výuky. Často při příležitosti výtvarné činnosti nebo různých projektů.

V mateřské škole v Mions byly příkladem těchto aktivit „Chvilky poezie“. Děti z prvního stupně základní školy chodí předčítat nebo recitovat mladším žákům z mateřské školy. Děti z mateřských škol naopak pořádají organizované návštěvy ve třídách základních škol, aby se podívaly do světa povinné školní docházky.

Pozitivní vliv výuky smíšených skupin byl potvrzen všemi dotazovanými učitelkami z výzkumu. Ve smíšených třídách probíhá socializace na všech úrovních. Dítě si v průběhu docházky vyzkouší roli mladšího, který se učí a nechává si pomoci od starších, tak i zkušeného staršího, který je schopen vést skupiny a pomáhat těm mladším. Věkově smíšené třídy se prosazují také z důvodu větší podobnosti reálným životním situacím. V životě, třeba i na pracovišti se člověk nesetká často s věkově omezenou skupinou. Škola se proto snaží aktivity v rámci věkově smíšených skupin často zařazovat a děti do života na tyto situace připravit.²³

²² zdroj: Le développement de l'enfant. *Ministere de l'Éducation nationale*. [online]. 25.6.2013 [cit. 2013-06-25]. Dostupné z: <http://eduscol.education.fr/cid48426/le-developpement-de-l-enfant.html>

²³ zdroj: HAVLÍNOVÁ, Miluše. *Kurikulum podpory zdraví v mateřské škole: aktualizovaný modelový program podpory zdraví (dokument a metodika)*. Praha: Portál, 2006, 223 s. ISBN 80-736-7061-5. (str.42-43)

4 Průběh vzdělávacího procesu

4.1 Organizace výuky v průběhu dne

Výuka je organizována ve dnech od pondělí do pátku s výjimkou středy. Každý den je rozdělen do dvou částí (2 *demi-journées*), které rozděluje polední pauza na oběd. Čas začátku a konce vyučování se může v jednotlivých mateřských školách lišit. Obvykle se ale počítá s příchodem dětí do 8:30 a odchodem v 16:30. O polední pauzu je výuka přerušena a to po dobu dvou hodin - od 11:30 do 13:30. Po sečtení nám tedy vyjde 6 hodin výuky denně. Výuka probíhá 4 dny v týdnu, žáci tedy v součtu tráví v mateřské škole 24 hodin týdně a to bez rozdílu věku, což je ošetřené i zákonem. Dříve byla zavedena výuka i v sobotní dopoledne. V roce 2008 byla však vládou zrušena.²⁴

Od paní učitelek ze škol v Mions a v La Garde jsem se dozvěděla, že některé školy výjimečně vyučují i ve středu ráno, aby tyto dřívější sobotní hodiny žákům vynahradily. Tyto hodiny navíc jsou určeny jako intenzivní příprava pro předškolní děti nebo jako pomoc dětem s obtížemi. Další možností, jak zajistit, aby žáci o tyto hodiny nepřišli, je navršení týdenní výuky o 120 minut. S touto variantou jsme byli seznámeni ve škole v Pradet. Jedná se o výuku v malých skupinách, proto je zajištěna efektivita výuky. Zde ve škole v Pradet vždy po skončení dopolední výuky v 11:30 zůstanou 4 žáci s paní učitelkou po dobu 30 minut ve třídě a procvičují si základy psaní, počítání nebo čtení. Složení žáků se každý den mění, aby se dostala řada na každého.

Čas začátku ani konce výuky v mateřské škole v Česku není zákonem nijak omezen. Zákon rozlišuje pouze školu s celodenním provozem, která *“poskytuje dětem vzdělávání déle než 6,5 hodiny denně, nejdéle však 12 hodin denně.”* a školu s polodenním provozem, která *“poskytuje dětem vzdělávání nejdéle 6,5 hodiny denně”*.²⁵ U nás neexistují družiny pro předškolní děti jako ve Francii, mateřské školy tedy upravují svoji provozní dobu pracovní době rodičů dětí.

4.2 Rozvrh dne

Rozvrh dne neboli denní plán slouží k rozvržení aktivit v průběhu dne. Přesné rozvržení aktivit je důležité proto, že pomáhá dítěti zvyknout si na pravidelný režim a řád

²⁴ zdroj: Rythmes scolaires. *Ministère de l'Éducation nationale*. [online]. 25.6.2013 [cit. 2013-06-25]. Dostupné z: <http://www.education.gouv.fr/pid29074/rythmes-scolaires.html>

²⁵ citace: *Vyhláška č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání*. In: 2005. 2005.

školy. Naproti si měla učitelka při jeho vytváření dát pozor na stereotyp. Každá učitelka je povinna rozvrh sestavovat a vést evidenci rozvrhů. Každá škola si připravuje svůj vlastní rozvrh, existují však všeobecná doporučení daná ministerstvem. Například délka práce by neměla přesáhnout 90 minut, po ní by měla následovat čas pro rekreaci. Organizace dne je rozdílná pro každou sekci zvlášť - musí respektovat rozlišné požadavky každého věku.²⁶

V rozvrhu je vždy vidět vliv vzdělávacího programu, ročního plánu třídy nebo zrovna právě probíhajícího projektu. Z rozvrhu můžeme také vyčíst umístění výuky.

Rozvrh by měl respektovat biologické potřeby a rytmus dětí, který je v předškolním období obzvlášť specifický. Rozvržením aktivit se snaží zajistit rovnováhu mezi časem pro koncentraci, odpočinkem a hrou. Přizpůsobit rozvrh je nutné hlavně schopnosti soustředění, která u předškolních dětí ještě nemá dlouhé trvání. Čím je dítě mladší, tím větší a častější je jeho potřeba se hýbat.²⁷

Do práce je zahrnuta i tabulka pozornosti předškolních dětí, která je jedním z podkladů pro učitele při tvorbě rozvrhu. Na obrázku vidíme křivku pozornosti žáka. Horizontální osa znázorňuje hodiny během dne, vertikální zas míru pozornosti. Žlutá místa jsou chvíle s největší schopností koncentrace žáka, modrá jsou místy té nejmenší. Z grafu vyčteme, že největší útlum nastává v době oběda, zato výkon stoupá v polovině dopoledne a odpoledne. Graf najdeme v Obrazových přílohách pod číslem 14.

²⁶ zdroj: Rythmes scolaires. *Ministere de l'Éducation nationale*. [online]. 25.6.2013 [cit. 2013-06-25]. Dostupné z: <http://www.education.gouv.fr/pid29074/rythmes-scolaires.html>

²⁷ zdroj: TERRIEUX, Josette. *L'École maternelle : Programmes, projets et apprentissages: L'école au quotidien*. Paris: Hachette Education, 2008, 493 p. ISBN 978-2011710772. (str.192)

4.2.1 Ukázka rozvrhu

Nyní rozepíšu časové rozvržení jednotlivých aktivit a přidám krátké vysvětlení a komentář. Jako podklad pro následující přehled jsem použila ukázkou rozvrhu ze školy v La Garde ze dne 23.května 2013. Francouzské názvy aktivit jsou ponechány v přesném znění podle poznámek učitelky. Český překlad činností doplněn autorkou s přihlédnutím k pojmenováním v českém rozvrhu z mateřské školy v Novém Strašecí. Hodinové rozvržení se v každé škole nepatrně liší, ale druhy aktivit v průběhu dne a čas jim věnovaný by měl zůstat stejný. Rozvrh je tvořen zvlášť pro Petite, Moyenne a Grande Section. Malé děti stihnou za den méně aktivit než velké, protože tempo jejich práce je pomalejší.

08:20 - 08:35 Přivítání (*Accueil*)

Do přivítání patří příchod žáka do třídy a pozdrav paní učitelky. Trvá 10 až 15 minut než se dostaví všichni žáci, ostatní mají mezitím prostor pro volnou hru.

08:35 - 08:45 Úklid her a odchod na záchod (*Rangement et passage aux toilettes*)

08:45 - 09:00 Rituály (*Rituels*)

Někdy nazývány “Appel”, což lze přeložit jako zavolání. Všichni žáci jsou zavoláni, aby se shromáždili na společném místě. Následuje povídání řízené učitelkou, při kterém by se měl každý žák projevit.

09:00 – 09:15 Činnosti navazující na rituály : Jazykové aktivity (*Activités langagière*)

Žáci zůstávají na stejném místě, jen aktivita se mění. Po rituálech mohou následovat dotazy určené celé třídě a jednotlivcům, chození dětí k tabuli, vysvětlení následující práce a její procvičení na tabuli. Ve vzoru předloženém školou v La Garde to zrovna byly aktivity jazykové.

09:15 -10:00 Dílny (*Ateliers*)

Žákům je nabídnuto více druhů ateliéru (zpravidla 4 nebo 5). Mohou vybrat, zda se jich zrovna ten den zúčastní nebo ne, ale je povinností projít všemi do konce týdne. Ti, kteří svou práci pro tento týden již dokončili, se mohou věnovat volné hře.

10:00 - 10:30 Přestávka (*Recréation*)

Děni o přestávku je popsáno v kapitole Výchovně-vzdělávací činnosti.

10:30 - 11:15 Tělesné aktivity (EPS)

Tělesné aktivity probíhají v tělocvičně nebo na školním dvoře, individuálně nebo kolektivně.

11:15 - 11:30 Příprava na odchod ze školy, písničky,řikadla (*Chants, comptines et préparatifs de sortie*)

Děti se po dopoledním programu zklidní písněmi a říkankami, připraví se na odchod do jídelny nebo na oběd domů.

11:30 - 13:20 Oběd (*Cantine*)

13:20 - 14:30 Přivítání po obědě, odchod na záchod, spánek (*Accueil, passage aux toilettes et coucher*)

Druhá polovina opět začíná Přivítáním, během kterého rodiče přivedou zpět děti do školy. Děti se uloží ke spánku, učitelka přečte pohádku před usnutím. Pro ty, kteří nespí, jsou připraveny klidové aktivity. Předškolní děti mohou například pokračovat ve svých nedokončených ateliérech.

14:30 - 15:30 Postupné probouzení a kolektivní hry (*Réveil échelonné et jeux collectifs*)

Po postupném probuzení všech dětí začínají časově nenáročné odpolední aktivity (nezbývá už tolik času jako dopoledne). Opět zde máme konkrétní příklad školy v La Garde - děti se rozdělily ten den do skupin a hrály stolní hry s kostkami a figurkami, často upravené jako vědomostní kvízy, celá aktivita za doprovodu učitelky a ATSEM.

15:30 - 16:00 Přestávka (*Recréation*)

16:00 - 16:20 Čtení příběhu, přípravy na odchod ze školy (*Lecture d'une histoire, préparatifs de sortie*)

Poslední seskupení dětí ten den na společném místě. Paní učitelka přečte příběh z knížky, poté pokládá doplňující otázky, kterými zjišťuje, zda děti porozuměly příběhu, zda si ho pamatují a dovedou ho převyprávět. Zopakuje informace pro orientaci na stránce. Poté příprava na odchod a příchod rodičů a zaměstnanců družin.

4.3 Výchovně-vzdělávací činnosti

Aktivitty probíhající během dne můžeme rozdělit do dvou druhů. Výchovné aktivity (*les activités du temps éducatif*) a ty vzdělávací (*les activités du temps des apprentissages*). Do prvního patří činnosti jako přivítání ve škole, polední klid, spánek, relaxace, rekreace, přemísťování žáků, popřípadě svačina. Do času věnovanému učení patří zas volná hra, samostatná práce, procvičování a další řízené aktivity učitelkou. Čas věnovaný učení by měl tvořit 75% výuky a pro čas pro výchovu připadá zbylých 25%.²⁸

4.3.1 Výchovné činnosti (*Les activités du temps éducatif*)

4.3.1.1 Přivítání (*L'accueil*)

Chvilce, která řadíme mezi ty pravidelně se opakující (*les activités ritualisées*) v rozvrhu dne.²⁹ Nastává 10 -15 minut před začátkem výuky a znovu po skončení výuky. Místem přijetí je třída. Je takovým přelomovým momentem mezi časem tráveným ve škole a časem tráveným v rodině. Dítě opouští rodiče a vítá se s učitelkou, ATSEM a ostatními žáky. Začíná se adaptovat na školní prostředí.

Přivítání pomáhá překonat nejmenším dětem šok z odchodu z rodinného prostředí. Učitelka přivítá každého žáka zvlášť a pozdrav doprovodí komentářem, který dítěti připomene to, co má na škole rád. Například : „Namaluješ mi zase jak jsme byli se školou v ZOO?“ nebo co u něj nebo jeho rodiny vzbuzují emoce : „Jak se líbil mamince dárek ke dni matek?“ Apod.

Učitelka v tuto chvíli vítá jak děti, tak rodiče. S rodiči vede také krátký uvítací rozhovor, v kterém naváže na činnosti a program ve škole. Sbližuje se tak nepatrně s rodiči, což dává rodině jistotu a pocit, že je o dítě dobře postaráno ve škole. Rodiče jsou také seznámeni s programem a aktuálními projekty ve škole. Pro dítě je tento moment kontaktu učitelky s rodiči také důležitý - vidí, že paní učitelka není nikdo cizí a že má v rodičích oporu, tudíž k ní také chová důvěru.

Díky pravidelnosti této aktivity, má Přivítání svůj význam i v upevnění režimu a řádu v životě dětí. V tuto chvíli probíhá především výchovná činnost - dítě se učí základním

²⁸ zdroj: TERRIEUX, Josette. *Programme, projets, activités: Pour l'école maternelle*. Paris: Hachette, 1996, 476 p. ISBN 978-2011159045. (str.56)

²⁹ zdroj: Académie Rennes. *Accueil DSDN 22*. [online]. [cit. 2013-06-25]. Dostupné z: <http://www.ia22.ac-rennes.fr/jahia/Jahia/site/ia22/pid/3728>

zdvořilostním pravidlům - rozloučit se s rodiči, pozdravit paní učitelku, ATSEM a ostatní žáky. Během této chvíle, kdy čeká na příchod dalších žáků se věnuje volné hře - probíhá jeho socializace, rozvíjí se samostatnost a další výhody volné hry.

4.3.1.2 Přestávka (*La récréation*)

Podle výkladu francouzského ministerstva školství znamená výraz *récréation* chvíli uvolnění, která přichází po práci ve škole. Tato chvíle je určena k tomu, aby děti nabraly sílu a obnovily svoji schopnost soustředit se pro příští řízené třídní aktivity.³⁰

Rozvrh počítá s tím, že dítě předškolního věku není ještě schopno soustředit se delší dobu. Pro vyvážení volného a řízeného času je nutné umístit doprostřed každého půl dne ve škole přestávku. Panují názory, že doba soustředění dítěte je 10 až 20 minut nebo maximálně půl hodiny (v tomto směru se názory učitelek různí). Svou roli zde prý hraje zvyk a časté střídání aktivit.

Dopolední i odpolední přestávka by měla trvat 30 minut. Pro účely trávení přestávky slouží školní dvůr. Děti zde mají možnost se odreagovat jak psychicky, tak fyzicky. Doba přestávky není určena k organizovaným hrám, její charakter je spontánní a její forma je ponechána plně na výběru dětí. Děti se obvykle rozhodnou trávit čas ve skupinách, i když existují i děti, které častěji odpočívají o samotě. Paní učitelka dohlíží, aby některé dítě nebylo vyřazováno ze skupin, aby se dobrovolně neustále nestranilo ostatních nebo aby nedošlo na školním dvoře k náznakům šikany nebo k šikaně. Při skupinových hrách mají chlapci ve zvyku hrát hry typu “Na honěnou”, různé bojové a akční hry. Pro dívky jsou spíše typické klidnější formy her - povídání ve skupinách nebo imitace situací ze života dospělých. Sem patří známé hry i z prostředí našich školek : “Na maminku a na tatínka”, “Na nákupy”, “V nemocnici” a podobné. S rostoucím věkem se vytváří pevnější a stabilnější přátelství mezi dětmi, hra se stává více plánovanou.³¹

V navštívených školách byla hodina pro začátek i konec trávení přestávky společná pro všechny třídy. O přestávky se tak setkávají různé věkové skupiny. Některé mateřské a základní školy, které sdílejí jeden areál, mají dvůr propojený. Socializace tak probíhá ve větší míře, děti se vzájemně obohacují. Každé dítě si vyzkouší roli mladšího i staršího dítěte ve

³⁰ zdroj: Académie de Poitiers. *Portail premier degré – Pédagogie – Académie de Poitiers*. [online]. [cit. 2013-06-25]. Dostupné z: <http://ww2.ac-poitiers.fr/ecoles/>

³¹ zdroj: KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Hry v mateřské škole v teorii a praxi*. Praha: Grada, 2005, 183 s. ISBN 978-802-4708-522. (str. 43-45)

skupině - naučí se tím pádem být tím, kdo pomoc vyžaduje a zároveň tím, kdo ji poskytuje. Děti si vyzkouší také roli toho, kdo se učí od ostatních a zároveň učí ty mladší.

Odchod na rekreaci bývá více či méně strukturovaný - v některé škole má možnost žák odejít na přestávku, jakmile dokončí zadaný úkol. Jinde se odchází na přestávku společně jako celá třída. Záleží vždy na rozhodnutí učitelky.

La récréation má svoje místo i v rozvrhu hodin na základní škole. Jen její čas zkracuje na 20 minut. Tento čas můžeme přirovnat k naší „velké přestávce“. Kromě času určeného pro přestávku se mění se také forma jejího trávení: starší nemají už tolik potřebu volného pohybu, více se seskupují, prochází se a diskutují.

Dospělí by měli být vždy k dispozici dětem. Zaměstnanci ATSEM se starají o fyzické potřeby dětí jako je jejich obléknutí a svléknutí nebo potřeby dojít si na záchod. Úkolem paní učitelek je dávat pozor na děti a předcházet tak nehodám, řešit spory, popřípadě začlenit do kolektivu děti stydlivé nebo úzkostlivé. Sledování dětí v době přestávky, kdy neprobíhá organizovaná činnost, pomáhá objasnit různé druhy psychických problémů u dětí.

U nás školní dvory nemají takovou tradici, jako ve Francii. Jejich obdobou v Česku bývá zahrada přiléhající k budově mateřské školy. Zde také najdeme různá šplhací a houpací zařízení nebo pískoviště pro děti. Ne každá škola však vlastní takovou zahradu. Některé školy se proto se dětmi odebírají do městských parku, na dětská hřiště poblíž školy. Jiný typ trávení přestávky v České Republice je „vycházka“ po městě. Její výhodou je předcházení stereotypu, co se týče prostředí. Další z výhod je seznámení dětí s prostředím ulice a pravidly dopravy. Nevýhodou takové vycházky může být nebezpečí pro děti, které skýtá ulice nebo jiné prostředí, kde učitelka nemá nad žáky takovou kontrolu.

4.3.1.3 Spánek a polední klid (*Le repos de l'après-midi*)

Francouzští učitelé nazývají tuto dobu čas klidu (*le temps calme*). O spánku v době poledního klidu (*le repos de l'après-midi, la sieste*) ministerstvo³² píše, že by neměl být vynucen u všech. Dle jednoho z hlavních principů vzdělávacího systému ve Francii i u nás - individuálního přístupu k žákům, mají žáci možnost si vybrat, zda chtějí polední klid trávit spánkem či nikoliv. Děti mohou spát celou dobu poledního klidu nebo jen část, jediné omezení, které je nastaveno, je maximální doba spánku. Od určité hodiny tak probíhá postupné probouzení dětí, aby se mohly shromáždit na odpolední činnosti.

³² Académie Clermont-Ferrand. *Direction des Services Départementaux de l'Éducation Nationale de l'Allier*. [online]. [cit. 2013-06-25]. Dostupné z: <http://www.ac-clermont.fr/ia03/index.htm>

Dětem, které netráví spánkem celý polední klid nebo jen jeho část, je nutné nabídnout odpočinkové aktivity. Tyto aktivity mají klidný charakter, aby se děti neunavily pro odpolední práci. Těmi je třeba například čtení knih nebo stolní hry (pexeso nebo puzzle). Každá škola si stanoví vlastní pravidla, ale vždy zde zůstává možnost volby pro žáky.

Například paní učitelky ve škole v Pradet jsou toho názoru, že spánek je určen především dětem mladším, které se během dne rychleji unaví. Zato děti předškolní by si měly pomalu zvykat na školní režim, kde pro spánek místo není a proto je nedávají spát vůbec. Pro tyto děti jsou připraveny výše zmíněné klidové činnosti.

4.3.1.4 Stravování (*L'alimentation*)

Otázka stravy je také otázkou zařaditelnou jednak do výuky, jednak také do výchovy. Jako součást výuky se řadí téma správného stravovacího režimu do oblasti *Découvrir le monde*. Škola by také měla komunikovat v této otázce s rodiči. Rodina totiž i nadále zůstává místem, kde dítě jí nejčastěji a odkud si přináší své stravovací návyky. Základním problémem výživy u dětí v posledních letech je nadváha a obezita. Té se snaží mateřské školy předcházet.

Děti se kromě zdraví prospěšných potravin učí také jejich vlastnosti. Ochutnávání rozvíjí své chuťové smysly - učí se, co je sladké, slané, hořké a kyselé. Rozpoznávají barvu a skupenství potravin. V některých školkách se učí dokonce vařit.³³

4.3.1.5 Hygiena (*L'hygiène*)

V mateřské škole se dítě učí a osvojuje základní hygienické návyky jako například mytí rukou po záchodě a před jídlem. Opakováním ve stejnou dobu každý den si tyto návyky automatizuje. Jak u hygienických návyků, tak u oblékání, mateřská se snaží vést žáky k čím dál větší samostatnosti, která je jedním z cílů uvedených ve vzdělávacích programech.

4.3.1.6 Přemístování (*Le déplacement*)

Do výchovných aktivit také patří přemístování žáků. V těchto chvílích by se mělo dítě naučit pohybovat spořádaně, samo nebo ve dvojicích a potichu. Aby se zabránilo vyrušování a nepozornosti v těchto chvílích, byly vynalezené výukové metody speciálně pro tyto chvíle. Mají připomenout žákům, že v tuto chvíli je vhodné se ztišit a že se stále jedná o kolektivní

³³ MINISTÈRE DE L'ÉDUCATION NATIONALE. *Mon enfant à l'école maternelle: guide pratique des parents, année 2011-2012*. Paris : Centre national de documentation pédagogique, 2012. ISBN 978-224-0032-515. (str.9)

organizovanou činnost. Vedlejším efektem u těchto aktivit ke ztišení je tak i obohacení slovníku, hudebního vnímání, rozvoje motoriky a spolupráce v kolektivu.³⁴

4.3.2 *Vzdělávací činnosti (Les activités du temps des apprentissages)*

4.3.2.1 Organizované činnosti

Rituál (Le rituel)

Rituály jsou pravidelně pořádané aktivity, společné pro celou třídu, otvírají každý den ve škole. Rituál pro děti znamená začátek dne, chvíle prvního soustředění ve třídě. Dochází při něm k seskupení celé třídy na určeném místě ve třídě. Učitelka rekapituluje události ze světa mimo školu a pomalu převádí téma hovoru do prostředí školy. Rituál tak plní svoji funkci přesunutí pozornosti dítěte do prostředí školy. Součástí rituálu jsou i výukové aktivity – na tématu času a data se je procvičováno kolektivně psaní, čtení, počítání a další oblasti ze vzdělávacího programu.

Název *Rituel* je odvozen od slova, které překládáme jako pravidelně se konající činnost nebo obřad. V přeneseném smyslu se opravdu koná jakýsi školní “obřad” - každodenního uvedení dětí do prostředí školy. Význam ale chápeme spíše především jako obvyklý, nebo pravidelně se konající.

Veškeré opakující se aktivity (*les activités ritualisées*) dodávají dítěti pocit bezpečí a jistoty a pomáhají zvyknout na pevný režim. Díky pravidelnému opakování aktivit může učitelka lépe sledovat a zaznamenávat pokroky vývoje u dětí. Tyto činnosti hrají velkou roli také při socializaci dítěte - dítě mluví před ostatními a s ostatními. Rozvíjejí se tak důvěř každého žáka v sebe sama a jeho schopnost samostatnosti. Umožňují denní opakování veškerých znalostí, díky čemuž si je žáci lépe pamatují.³⁵

Výhodou je napodobení prostředí školní třídy na základní škole pro předškolní děti, které by si měly zvyknout vydržet sedět v lavici klidně a poslouchat paní učitelku. Naopak nevýhodou je, že i přes snahu paní učitelky zapojit co nejvíce dětí, vždy vykonává práci jen pár jedinců. Učitelka nemůže být schopna zaměstnat všechny děti ve stejný čas, tak u mnoha žáků dochází k pasivitě.

³⁴ Académie Clermont-Ferrand. *Direction des Services Départementaux de l'Éducation Nationale de l'Allier*. [online]. [cit. 2013-06-25]. Dostupné z: <http://www.ac-clermont.fr/ia03/index.htm>

³⁵ BRIQUET-DUHAZÉ, Sophie a Fabienne QUIBEL-PÉRINELLE. *Les rituels à l'école maternelle*. Paris: Fernand Nathan, 2009, 143 p. ISBN 978-2091221830. (str. 23)

Seskupení žáků se odehrává vždy na prostoru před tabulí, tabule je pokaždé využita. Děti se mohou usadit na lavice, jako ve škole v Mions a La Garde, nebo na koberec jako ve škole v Pradet. Lavice jsou postaveny do kruhu. Tato forma slouží k tomu, aby každý měl při této aktivitě rovnocenné místo a aby bylo vidět na toho, kdo má slovo. Právě v této oblasti třídy najdeme nejvíce pomůcek a plakátů vyvěšených na zdi. V obrazových přílohách pod číslem 15 najdeme fotografii dětí při rituálu.

Rituál začíná zlehka, tak aby žáky nechal adaptovat na prostředí školy. Učitelka dá téma zážitků z předešlých dní nebo z těch, co děti čekají. Takovým tématem může být například, léto, Vánoce, svátek matek, školní výlet. Poté přichází první práce. Je vybráno jedno dítě, které spočítá žáky ve třídě.

Součástí rituálu může být také počítání absencí. paní učitelka se může na to, kdo chybí ptát třídy nebo, jako ve škole v La Garde a v Mions - lepší každé dítě své jméno po příchodu do školy na tabulku. Po příchodu všech žáků se spočítají nepřilepená jména.

Poté se třída věnuje určování data a práci s kalendářem. V této fázi se učitelka buď ptá celé třídy a třída odpovídá sborem. Nebo vyvolává jednotlivé žáky k tabuli. Kdo je vyvolaný může jít spočítat kolikátého je, další říct co je za den, třetí žák jde přilepit cedulku dne do týdnové tabulky, čtvrtý odpoví, co máme za měsíc a roční období, pátý žák jde napsat číslicemi datum (zpravidla předškolák), šestý psace den, a tak dále. Takto si žáci procvičují hned v začátku dne psaní, čtení i orientaci v čase.

V české mateřské škole je obdoba Rituálů tzv. komunitní kruh. Děti se každé ráno posadí na koberec uprostřed třídy do kruhu a povídají si podobným způsobem jako ve Francii. Neprobíhá však před tabulí, tabule není zařazena do této aktivity.³⁶

Činnosti navazující na rituál

Po dokončení rituálu, děti zůstávají stále na svých místech, plynule se naváže na předchozí aktivitu. Po určení data, spočítání dětí ve třídě a probrání minulých i budoucích událostí nastává čas pro učení. Děti mohou být stále volány k tabuli nebo poslouchat výklad paní učitelky. Procvičuje se každý den jiná oblast z programu vzdělávání, typ činnosti záleží na dané věkové skupině. Aktivita je většinou spojena s dopoledními ateliéry, které přichází bezprostředně po ní. Například ve škole v Pradet Petite Section měla na tabuli bod, kolem kterého nakreslila paní učitelka kruh. Malé děti měly jeden po druhém přicházet k tabuli a kruh prstem obtahovat ve správném směru. Náplní jejich ateliérů bylo poté kreslit kolem určených bodů na čtvrtku kruhy, co nejtěsněji jeden druhému, ale nesměly se dotýkat. U

³⁶ zdroj: informace podaná učitelkou LŠ

těchto dílen se postupně vystřídaly všechny děti ten den, pro ostatní byly připraveny jiné druhy aktivit.

Děti častokrát ani netuší, že je aktivita před tabulí jakýmsi úvodem pro další činnosti. Paní učitelka v La Garde, která měla na starost ty nejmenší, se den mého pozorování rozhodla pro učení říkanek a hádanky s předměty a písmeny. Hádanky spočívaly v tom, že si přinesla krabičku, ve které měla plastové ovoce a zeleninu. Jedno po druhém vyťahovala a ptala se dětí, co vidí, jakou to má barvu a jak by to popsaly. Poté z krabičky vyťahovala plastová písmenka a děti hádaly, která písmenka paní učitelka ukazuje. Následujícím úkolem dílen bylo sestavit a napsat slovo “MAMINKA” (MAMAN) tiskacími písmeny.

Starší děti už před tabulí netráví tolik času. Paní učitelka pomocí pomůcek a plakátů vysvětlí sama, co se bude dělat. Ukáže dětem pracovní listy a ty jsou poté schopné si již poradit samy, každé ve své dílně.

Dílny (Les ateliers)

Tato metoda práce je hojně využívána ve francouzských mateřských školách. Základem všech ateliérů je samostatná práce. Francouzský výraz “Atelier” by se dal přeložit v tomto případě jako “dílny” nebo “stanoviště”. Náplní ateliérů je rozmanitost aktivit, která je nabídnuta žákům, s tím že je zde momentální volnost výběru aktivity. Dítě si může vybrat zda daný úkol zrovna splní nebo ne, ale do konce týdne je nutné, aby prošlo všemi dílnami. Každá dílna má rozvinout určitou oblast vývoje u dítěte. Dítě má dojít k určitému výsledku své práce, aby se naučilo konkrétní věc a je si toho vědomo.

Existuje více typů ateliérů podle míry samostatnosti: *atelier régulé* (ateliér řízený), *atelier libre* (ateliér volný) a *atelier autonome* (ateliér nezávislý).³⁷ Při prvním typu je nutná přítomnost učitelky nebo ATSEM. Buď kvůli zajištění bezpečnosti dětí, náročnosti používaného materiálu nebo nutnosti řízení organizované hry. V druhém typu je vyžadována samostatná činnost, u které není potřeba asistence dospělých. Patří sem například kresba nebo modelování. Dítěti je nejprve zadána práce, poté má prostor na jeho vypracování. Dítě si nejprve zkouší poradit samo, zkouší různé praktiky a způsoby, jak dojít k požadovanému výsledku. Poté přichází pomoc a rada od učitelky. Poslední typ ateliéru, ten nezávislý, spočívá také v zadané samostatné práci dítěti jako v druhém typu. Dítě je zde schopno vysvětlit co, jak a proč tuto dělá. Jde zde například o práce mnohokrát vyzkoušené, dítě už si je zde svými schopnostmi jisto.

³⁷ BRIQUET-DUHAZÉ, Sophie a Fabienne QUIBEL-PÉRINELLE. *Travailler en ateliers à l'école maternelle*. Paris: Fernand Nathan, 2010, 110 p. ISBN 978-2091221915. (str.34-38)

Cílem všech typů ateliérů je budování samostatnosti u dětí. Pokud děti nejsou schopny daný úkol vyřešit, měly by si schopny být poradit - požádat o pomoc spolužáka, učitelku nebo ATSEM. Po dokončení každého dílny by mělo dítě vědět důvod, proč ho dělalo a co se jejím dokončením naučilo.

V organizace této aktivity vidíme znaky alternativní pedagogiky Montessorri. Ta totiž dopřává dětem více volnosti a nechává je se rozvíjet samostatnou prací. Děti zde také postupují prostřednictvím pátrání, objevování, komunikace, spolupráce a vzájemné pomoci mezi sebou.³⁸

Ateliéry, ač probíhají denně, nepatří mezi rituální aktivity. Každý den má totiž žák možnost pracovat na jiném druhu úkolu, takže mu nehrozí stereotyp. Nabídka aktivit je učitelkami obměňována každý týden nebo 14 dní.

V navštívených školách probíhaly ateliéry výhradně u stolků. Ateliérem je vždy aktivita, u níž každé dítě vidí svůj výsledek. To znamená především výtvarné a pracovní činnosti, činnosti rozvíjející psaní, počítání, v podstatě činnosti rozvíjející jemnou motoriku rukou. Často jsou používány pracovní listy. Fotografie žáků při ateliérech nalezneme v Obrazové příloze číslo 16 a 17.

Principem je rozmanitost - v jednu chvíli je organizováno více aktivit. Je možné vytvořit více skupin a každého žáka přiřadit do skupiny dle jeho úrovně vývoje. Tento způsob je i užitečný, pokud je ve třídě více věkových skupin. V jeden čas tedy mohou pracovat jak děti z Petite Section tak za Grande nebo Moyenne. Pokud je ve třídě pouze jedna věková skupina, děti se dělí v podstatě náhodně, ale pro pořádek jsou stanovené skupiny. Ve škole v Mions byly skupiny dětí pojmenovány po zvířátkách (*le groupe des papillons, des coccinelles, des grenouilles*), ve škole v La Garde zase podle barev (*le groupe des bleus, des jeunes, des vertes, des rouges*). V obou případech se učitelka snažila skupiny vytvořit z méně i více úspěšnějších žáků pro zachování stejné úrovně skupin.

Třídní projekt (*Le projet de classe*)

Projet de classe neboli projekt na kterém momentálně pracuje celá třída. Znamená v podstatě téma, které zasahuje více aktivit a které je propojuje. Žákům slouží tak, že lépe poté porozumí cílům práce. Takovým tématem jsou zpravidla svátky v průběhu roku: Halloween, Vánoce a konec roku (*Noël et la fin d'année*), Velikonoce (*Pâques*) a svátek matek a otců (*Fête des mères, Fête des pères*). Tématem může být právě čtená kniha, malíř, na jehož výstavu se třída chystá (ve škole v Pradet to byl Ferdinand Leger) nebo roční období (*Hiver et*

³⁸ zdroj : slova učitelky PL

le bonhomme de neige ve škole v La Garde). Téma může být vybráno i z oblasti vzdělávacího programu : ochrana životního prostředí, přírodní materiály nebo nebezpečí, která hrozí dětem na ulici a v domě.³⁹

4.3.2.2 Neorganizované činnosti

Volná hra (Le jeu libre)

Ve škole má svou roli, hlavně proto, že tvoří odpočinkovou část - opozici proti práci. I když práce j také často podána herní formou, zde má dítě kompletní volnost. Hra uspokojuje potřeby dítěte a dítě se zároveň nevědomky rozvíjí. Učitel by neměl do volné hry moc zasahovat, ale může ji někdy usměrnit nebo dodat nové nápady.

Hra je v podstatě činnost dítěte, jejímiž základními charakteristickými rysy je svoboda volby při výběru předmětů i nápadů a následné potěšení z této činnosti. Dalšími znaky hry je její spontánnost, dítě je jejím hlavním aktérem i organizátorem. Často dosahuje uspokojení z jejího uskutečnění, na výstupu na konci do určitého věku zas tolik nezáleží. Zdravé dítě je hrou naprosto pohlceno a dokonce ji považuje za tak důležitou, jako dospělý práci. Znamá přednášející Univerzity Karlovy Soňa⁴⁰ Kořátková tvrdí dokonce, že dítě by v tomto stavu soustředění nemělo být přerušováno. Zajímavým faktem je, že hra není typická jen pro děti lidské rasy, ale také pro mláďata většiny savců. Je proto projevem naprosto přirozeným a z tohoto důvodu nesmí být v dětství častěji omezována nebo dokonce úplně vynechávána.

Hra je prostředkem dítěte vyjádření se. Dítě při hře objevuje pomocí zkušenosti a experimentování. Skrze hru můžeme pozorovat jeho zájmy, vývoj ale také obtíže při vývoji. Volnou hrou dítě rozvíjí především rozumovou a tělesnou oblast svého vývoje. Při vytváření hry dochází k rozvoji schopnosti představivosti a dovednosti manipulace s předměty. Dítě si zkouší orientaci v prostoru. Navíc kolektivní hra napomáhá sociálním vazbám mezi dětmi a schopnosti respektovat dohodnutá pravidla. Dítě si vyzkouší různé role, naučí se spolupracovat i soutěžit, být ve vůdčí i podřízené pozici.

³⁹ TERRIEUX, Josette. *L'École maternelle : Programmes, projets et apprentissages: L'école au quotidien*. Paris: Hachette Education, 2008, 493 p. ISBN 978-2011710772. (str.159)

⁴⁰ KOŘÁTKOVÁ, Soňa. *Hry v mateřské škole v teorii a praxi*. Praha: Grada, 2005, 183 s. ISBN 978-802-4708-522. (str. 142-145)

Existuje více typů her. Hra s předměty (*le jeu avec des objets*), symbolická hra (*le jeu de simulation ou symbolique*) a tělesná hra (*le jeu psychique ou locomoteur*).⁴¹ Tato hra bývá ze začátku spíše individuální, s rostoucím věkem se kolektivizuje. Patří sem hra s auty, panenkami, kostkami, stavebnicemi apod. Do symbolické hry patří hry na situace v životě. Děti si v tomto typu hry zkoušejí různé sociální role - doktor, paní učitelka, rodič, prodavačka v obchodě apod. Předmětům dodávají různou symboliku, což je počátek symbolického myšlení u dítěte, které je poté potřeba na základní škole. Do posledního typu her patří spíše hry určené pro školní dvůr - různé závody, hry "Na babu" apod.⁴²

Pro kolektivní hry jsou určeny tzv. herní koutky ve třídách. Obdobné lze najít i u nás v Česku. Ve Francii jsou nazývány "*les coins de jeu*". Jde o koutky uzpůsobené určitému typu hry : například kuchyň, dílna nebo obchod s pokladnou. Fotografie herního koutku nalezneme v Obrazových přílohách pod číslem 18.

⁴¹ *La classe maternelle*. Revigny-sur-Ornain: MARTIN MEDIA, 2010. roč. 2010, č.195. ISSN 1162-6976. (str.15-16)

⁴² Académie de Poitiers. *Portail premier degré – Pédagogie – Académie de Poitiers*. [online]. [cit. 2013-06-25]. Dostupné z: <http://ww2.ac-poitiers.fr/ecoles/>

4.4 Vzdělávací program pro mateřské školy (*Programme de l'école maternelle*)

Vzdělávací program mapuje průběh výchovně-vzdělávacího procesu až do jeho ukončení. Opírají se o něj vzdělávací i výchovné činnosti. Učitelé také musí v plánech a rozvrhu uvádět, kterou konkrétní aktivitou rozvíjí kterou oblast ze vzdělávacího programu. I proto byla zvolena rozvíjená oblast jako jedno z kritérií klasifikace činností v příští kapitole. Pro objasnění významu a využití programu v této práci považujeme za nezbytné uvést a vysvětlit všech 6 oblastí vzdělávacího programu. Tato kapitola tedy tvoří jakýsi spojovník mezi třetí a čtvrtou kapitolou. Zařazena zůstala ale v té třetí, dle našeho názoru je obsahově nejbliže k průběhu výchovně-vzdělávacího programu.

Jedná se v podstatě o zapsání očekávaného pokroku vývoje dítěte po dobu docházky do mateřské školy. *Programme de l'école maternelle* můžeme přirovnat k českému rámcovému vzdělávacímu programu (RVP) pro mateřské školy, který je státem předepsanou osnovou pro vytvoření školního vzdělávacího programu (ŠVP), tak jako tomu je u nás. Školní vzdělávací program je vlastní roční plán, který si vytváří každá škola sama. V programech je uvedeno vše, čím by mělo dítě za celou dobu docházky do mateřské školy projít, a které jeho dovednosti a schopnosti by se měly aktivitami ve škole rozvíjet. Škola by ve svém programu měla specifikovat jakým způsobem a kterými metodami hodlá dospět k rozvoji všech oblastí. Francouzský program hovoří v předmluvě vzdělávacího programu o respektování principu pedagogické volnosti (*principe de la liberté pédagogique*). Je tedy jen jakousi obecnou osnovou, které je nutné se držet. Při vytváření školních programů, plánů, režimu dne a výběru aktivit ale už nechává pedagogům volnou ruku.

Cílem mateřské školy je připravit plně své žáky na zvládnutí povinné školní docházky. Cíle výuky posledního ročníku v mateřské škole (*Grande section*) se tedy shodují se vstupními podmínkami do prvního ročníku základní školy (*CP - cours préparatoire*), který již patří do druhého cyklu - cyklu základních znalostí a dovedností (*cycle des apprentissages fondamentaux*). Proto je program mateřské školy neoddělitelný od programu základní školy a tiskne se ve společném vydání.

Program mateřské školy je rozčleněn do popisu 6 vzdělávacích oblastí (*domaines des activités*). V těch jsou popsány tzv. *compétences*, což se dá přeložit jako dovednosti a schopnosti nebo-li to, co je možné u žáka rozvíjet. Nejprve jsou uvedeny názvy oblastí, v následující podkapitole pak blíže specifikovány. Pro větší názornost je uveden nejdříve francouzský název, v závorce pak vlastní český překlad.

1. *S'appropriier le langage* (Osvojit si jazyk)
2. *Découvrir l'écrit* (Objevit svět psaní)
3. *Agir et s'exprimer avec son corps* (Jednat a tělesně se vyjadřovat)
4. *Découvrir le monde* (Objevit svět)
5. *Devenir élève* (Stát se žákem)
6. *Percevoir, sentir, imaginer, créer* (Pozorovat, cítit, představovat si, tvořit)

Pro srovnání s českým vzdělávacím programem je nutno uvést následující informace. V českém rámcovém vzdělávacím programu také existují oblasti rozvoje. Jsou to tyto: „Dítě a jeho tělo“, „Dítě a jeho psychika“, „Dítě a ten druhý“, „Dítě a společnost“ a „Dítě a svět“. Přibližně je můžeme přirovnat k těm francouzským. „Dítě a jeho tělo“ docela jistě k '*Agir et s'exprimer avec son corps*', „Dítě a společnost“ a „Dítě a svět“ bychom zase mohli přibližně srovnat s oblastmi '*Devenir élève*' a '*Découvrir le monde*'. Česká oblast „Dítě a jeho psychika“ zahrnuje 3 oblasti francouzské : '*S'appropriier le langage*', '*Découvrir l'écrit*' a '*Percevoir, sentir, imaginer, créer*'. Zbývá nám poslední oblast česká – „Dítě a ten druhý“, kterou bychom možná mohli zahrnout do '*Devenir élève*', ale tím, že zahrnuje pravidla chování ke druhým v podstatě prostupuje všemi oblastmi.

Charakteristiku jednotlivých oblastí z francouzského vzdělávacího programu je zařazena pro lepší orientaci čtenáře v další kapitole Příklady činností, kde jsou názvy hojně využívány. Nejprve je uveden vždy název oblasti, následně vše, co by mělo být u dítěte rozvíjeno během docházky a poté v bodech čeho by mělo být na konci docházky schopno. Jako zdroj byl použit program z roku 2008. Ve škole v Mions ho učitelky používají jako vzor, kterým se řídí dodnes. Ministerstvo vydává každý rok program nový, ale podle slov učitelek⁴³ se v zásadních věcech neliší. Pokud ho školy stále využívají starší programy, je tedy blíže praxi a proto byl zvolen jako podklad pro výzkum této práce.

⁴³ zdroj: informace podaná učitelkou DA a jejími kolegyněmi

4.4.1 *S'appropriier le langage (Osvojit si jazyk)*⁴⁴

Mateřský jazyk je pilířem vzdělání v MŠ. Dítě se učí vyjadřovat, být pozorné k pokynům, rozumět jim a reagovat na ně. V každodenní komunikaci se spolužáky a s učitelkou se učí nová slova jejichž význam se s každým jejich použitím upřesňuje. Osvojuje si pořádek slov ve větě. Pravidelným procvičováním a obohacováním jazyka je vedeno k umění myslet, klást otázky, vysvětlovat a vyprávět. Dítě se učí pojmenovat předměty a děje okolo sebe. Začíná být schopno komunikace ve skupině, počkat než na něj přijde řada a respektovat dané téma hovoru. Zapamatovává si říkanky a písně. Začíná méně mluvit o bezprostřední realitě, uvědomuje si zážitky z blízké, ještě s mírnými obtížemi vzdálené minulosti, připomíná si události, které ho čekají v budoucnu.

Ještě větší pozornost než vyjadřování je v tomto věku věnována schopnosti porozumění. Dítě se učí porozumět ostatním dětem, i ve chvílích, kdy mu je vyprávěno něco, co samo nezažilo. Díky čtení příběhů paní učitelkou, rozumí stále složitějším a delším příběhům, samo je i schopno je i převyprávět. Umí zodpovědět otázky týkající se příběhu: co se dělo, kdo vystupoval v hlavních rolích, kde se děj odehrával, proč a za jakých okolností.

Dítě se učí používat slova v jejich správném smyslu, tvoří složené věty. Obohacuje si slovník - učitelka dbá na to, aby každý den uvedla nová slova. Tím, že sami slyší gramaticky správné věty z úst paní učitelky, dosahují pokroků i ve svém vlastním vyjadřování.

Mateřská škola je prvním vstupem do světa počtů a základů matematiky v CP. Dítě se učí nazpaměť řadu čísel do 30 a její využití při určování množství. Chápe funkci čísla jako vyjádření množství, konkrétní počet si spojuje s číslicí. Sčítání, odčítání, jednoduché dělení a násobení a porovnávání je procvičováno formou symbolů a hry. Počty jsou užívány v praxi v konkrétních situacích jako určování data, počítání dětí ve třídě atd. Postupně si děti osvojují psaní číslic stejně jako písmen.

Do této oblasti patří také podoblast orientace v čase a v prostoru. Děti sledují pravidelnou organizaci dne díky rozvrhu, připomínají si časové úseky: týden, měsíc a rok. Co se týče orientace v prostoru - dokáží odhadnout vzdálenosti, rozeznávají pravou a levou stranu, rozlišují horizontální a vertikální hodnoty.

⁴⁴ zdroj: MINISTÈRE DE L'ÉDUCATION NATIONALE. *Bulletin officiel du Ministère de l'éducation nationale et du Ministère de l'enseignement supérieur et de la recherche : Horaires et programmes d'enseignement de l'école primaire*. Paris : Centre national de documentation pédagogique, 2008. ISSN 1268-4791. (str.6-7)

Na konci mateřské školy by mělo být dítě schopno :

- rozumět instrukci a reagovat na ni
- vyjádřit se
- pojmenovat s přesností předmět, osobu nebo činnost, se kterými se setkává v každodenním životě
- formulovat srozumitelně otázku, popsat předmět nebo situaci
- vyprávět srozumitelně zažitou nebo vymyšlenou příhodu
- převzít iniciativu v pokládání otázek nebo ve vyjádření svého názoru

4.4.2 *Découvrir l'écrit (Objevit svět psaní)*⁴⁵

Mateřská škola poskytuje žákům přípravu na předměty, které je čekají v první třídě na základní škole (*CP - cours préparatoire*). Jedním z těch nejdůležitějších předmětů je francouzský jazyk - konkrétně čtení a psaní. Jejich výuka spočívá ve třech klíčových aktivitách - hláskování slov, osvojení si abecedy a ovládnutí ruky pro potřeby psaní.

Dítě se učí vnímat literární média jako plakáty, knihy, noviny a reklamu. Knihu bere jako součást života ve škole i doma, učí se orientovat na její obálce a stránce. Umí říct, kde je uveden autor, název knihy, chápe pojem " číslo stránky". Dle literatury nabídnuté učitelkou začíná rozeznávat jednoduché literární žánry jako říkanku, báseň, bajku, pohádku a pověst. Ostatně celou docházku je vedeno ke znalosti některých děl z francouzské literatury. Jeho zájem o literaturu je podporován otázkami učitele. Po přečtení příběhu, dítě řekne vlastními slovy, čemu rozumělo, co je mu nejasné.

Učí se hláskovat slova ve větách, tak aby mohly být podle jeho diktování zapsány. Slabikuje slova, pak se slabikami manipuluje - odebírání a přehazuje je za účelem vytvoření nových slov. Rozezná stejné slabiky v různých slovech a dokáže určit jejich pozici ve slově - na začátku, uprostřed nebo na konci.

Uvědomuje si souvislost mezi jazykem psaným a ústním - chápe, že každé vyslovené slovo má svou písemnou podobu. Dává si do souvislostí hlásky s písmeny. Učí se znát nazpaměť většinu písmen z abecedy a to v jejich podobě tiskací i psací. Před ovládnutím psacího písma se učí napodobovat grafické vzory pro zlepšení motoriky ruky (spojování bodů, obtahování linek, kreslení obloučků, cikcak čar, mřížek apod.) Děti v Grande Section se začínají učit psát psace.

Na konci mateřské školy by dítě mělo být schopno :

- rozpoznat základní funkce psaného projevu
- rozumět čtenému textu
- znát několik děl z francouzské literatury (pohádek)
- rozlišovat hlásky
- rozeznat a napsat většinu písmen abecedy

⁴⁵ MINISTÈRE DE L'ÉDUCATION NATIONALE. *Bulletin officiel du Ministère de l'éducation nationale et du Ministère de l'enseignement supérieur et de la recherche : Horaires et programmes d'enseignement de l'école primaire*. Paris : Centre national de documentation pédagogique, 2008. ISSN 1268-4791. (str.7-8)

- opsat pod vedením učitele psace krátká jednoduchá slova, která byla v průběhu výuky nastudována
- napsat psace svoje křestní jméno

4.4.3 *Devenir élève (Stát se žákem)*⁴⁶

Cílem této oblasti je naučit žáka vědět, co ho odlišuje od ostatních. Také ho naučit žít v kolektivu s ostatními a najít si své místo mezi nimi a přizpůsobovat se pravidlům kolektivu. Osvojit si pravidla chování ve společnosti, zdvořilostní fráze jako například pozdravit učitelku při příchodu a odchodu ze školy, odpovídat na položené otázky, poděkovat osobě, která mu pomohla anebo nepřerušovat někoho, kdo mluví. Pozornost je také věnována zásadám morálním zásadám a pravidlům chování jako respektovat potřeby ostatních, podřídít se pravidlům určeným dospělými. Při kolektivních aktivitách se učí zajímat se o ostatní a spolupracovat s nimi. Dokáže převzít iniciativu a zodpovědnost za třídu, pokud má službu. Při individuálních aktivitách se učí samostatnosti a vytrvalosti.

Žák se dozvídá ,co je to škola, její funkci, pravidla chování ve škole, co se zde od něj jako od žáka očekává, co se učí a z jakého důvodu. Postupně se adaptuje na školní režim, tempo práce a dokáže potlačit svůj momentální zájem ve prospěch kolektivu. Učí se pokládat otázky a žádat o pomoc pro splnění svého úkolů. Na konci mateřské školy je schopen najít chyby ve své práci nebo v práci ostatních. Je schopen stále déle udržet pozornost.

Na konci mateřské školy by dítě mělo být schopno :

- respektovat pravidla společného soužití a žáky ve třídě
- poslouchat, pomáhat, spolupracovat, umět požádat o pomoc
- pocítit důvěru v sebe sama, kontrolovat své emoce
- chápat roli dospělého a školy
- vykonat samostatně jednoduché úkoly a plnit svoji roli ve vzdělávacích činnostech
- říct, co se dozvěděl a naučil

⁴⁶ MINISTÈRE DE L'ÉDUCATION NATIONALE. *Bulletin officiel du Ministère de l'éducation nationale et du Ministère de l'enseignement supérieur et de la recherche : Horaires et programmes d'enseignement de l'école primaire*. Paris : Centre national de documentation pédagogique, 2008. ISSN 1268-4791. (str.9)

4.4.4 *Agir et s'exprimer avec son corps (Jednat a tělesně se vyjadřovat)*⁴⁷

Fyzické aktivity přispívají k rozvoji motorickému, smyslovému, citovému a rozumovému. Dítě objevuje možnosti svého těla, učí se jednat a uvědomovat si všemožná nebezpečí, korigovat svou energii. Tělesnými aktivitami se zdokonaluje v pohybu z místa na místo - umí běhat, podlézt, skákat, válet sudy, šplhat, plavat), udržet rovnováhu, ovládá manipulaci s předměty (přesunovat, táhnout, nést, hodit, chytit). Učí se kontrolovat směr a sílu svého pohybu, ovládá jemnou i hrubou motoriku.

Umělecko-pohybovými aktivitami jako pantomima nebo tanec rozvíjí, krom pohybu svého těla také představivost. . Díky všem těmto aktivitám získává dítě reálný obraz svého těla. Na konci mateřské školy se dokáže orientovat v prostoru a rozlišit, co je vpředu a vzadu, nad a pod, vpravo a vlevo, blízko a daleko.

Na konci mateřské školy by dítě mělo být schopno :

- orientovat se a umět se pohybovat v prostoru
- přizpůsobit svůj pohyb prostředí
- popsat a vybavit si jednoduchou trasu
- spolupracovat v kolektivu nebo pracovat samostatně, chápat kolektivní pokyny
- vyjádřit se pohybem pomocí hudebního rytmu, s nástrojem

⁴⁷ MINISTÈRE DE L'ÉDUCATION NATIONALE. *Bulletin officiel du Ministère de l'éducation nationale et du Ministère de l'enseignement supérieur et de la recherche : Horaires et programmes d'enseignement de l'école primaire*. Paris : Centre national de documentation pédagogique, 2008. ISSN 1268-4791. (str.10)

4.4.5 *Découvrir le monde (Objevit svět)*⁴⁸

V mateřské škole dítě objevuje blízký svět, rozlišuje pojmy čas a prostor. Učí se přijmout názory jiné než ty svoje, přemýšlet nad nimi a logicky zdůvodnit ten svůj.

Objevuje živou a neživou přírodu. Objevuje techniku denní potřeby (telefon a počítač) a chápe jejich použití a funkci. Uvědomuje si hrozící nebezpečí určitých předmětů v domácnosti. Učí se vyrábět a používat za použití různých technik a materiálů : stříhat, lepit, skládat a rozebírat. Zároveň si při používání materiálů dřeva, hlíny, papíru, kartónu, vody uvědomuje jejich vlastnosti. Poznává i objekty méně registrovatelné jako je vzduch, chápe změny skupenství vody.

Pozoruje různé projevy života. Chápe význam narození, růstu, rozmnožování, stáří a smrti. Poznává lidské formy ovládnutí přírody jako chov a pěstování. Objevuje části těla a 5 smyslů, jejich charakteristiku a význam. Zajímá se o hygienu a zdraví, konkrétně o zásady stravování. Vnímá problémy životního prostředí okolo sebe a snaží se ho svým chováním nenarušit.

Manipulací s předměty se orientuje v jejich základních vlastnostech - velikosti (výška, šířka, hloubka), objemu, tvaru a váze. Podle těchto kritérií dovede předměty třídit.

Na konci mateřské školy by dítě mělo být schopno :

- znát přírodní jevy ze světa rostlinstva i živočišstva, dát je do souvislostí se základními procesy jako je růst, výživa, lokomoce, reprodukce
- znát a umět použít v praxi základní pravidla hygieny těla, stravování
- odhalit nebezpečí a uvědomit si jeho význam
- používat v mluvě části dne, týdne, měsíce a roku
- po vyprávění příběhu seřadit části děje, jak jdou za sebou
- nakreslit kruh, čtverec a trojúhelník
- vyřešit úkol založený na množství, porovnat množství
- pamatovat si čísla nejméně do 30
- spočítat množství pomocí vyjmenování čísel z číselné řady, kterou zná
- spojit si číslici s počtem objektů

⁴⁸ MINISTÈRE DE L'ÉDUCATION NATIONALE. *Bulletin officiel du Ministère de l'éducation nationale et du Ministère de l'enseignement supérieur et de la recherche : Horaires et programmes d'enseignement de l'école primaire*. Paris : Centre national de documentation pédagogique, 2008. ISSN 1268-4791. (str.10-12)

- orientovat se na stránce knihy

4.4.6 *Percevoir, sentir, imaginer, créer (Pozorovat, cítit, představovat si, tvořit)*⁴⁹

Mateřská škola je hned po rodině prvním místem rozvoje smyslu. Nabízí dítěti rozvoj pomocí aktivit vizuálních, kinetických (založené na vnímání tělesném, hmatovém) a hudebních (poslechové a hlasové). Podněcuje tak představivost, obohacuje zkušenosti a poskytuje dítěti novou příležitost se vyjádřit. Tyto aktivity pomáhají rozvíjet schopnost soustředění, zanechávají dojmy.

Tato oblast vzdělávání je velmi propojená se všemi ostatními : aktivity mimo jiné napomáhají rozvoji pohybu, podněcují zvědavost, dávají možnost dítěti reagovat, vyjádřit jeho názor a emoce, obohacují jeho slovník, dávají prostor pro komunikaci s ostatními, práci ve skupinách a mnoho dalších.

Co se týče výtvarného umění, dítě se učí kresbě, malbě, koláži, modelování a dalším výtvarným činnostem. Učitelka vede děti na cestě k tomu se vyjádřit také pomocí zvuků, zpívání a pohybu. Rozšiřuje jejich repertoár písní a říkanek. Děti se zdokonalují ve zpěvu ve skupině a ovládnutí rytmu. Poslechové aktivity bystří pozornost, rozvíjejí hudební sluch a rozlišení druhu zvuků a hudební paměti. Napodobováním, porovnáváním se učí barvu, sílu, délku a výšku. Vnímají nové formy zvuku ze hry na hudební nástroj. Ovládají postupně rytmus a tempo. Děti následně lépe ovládají způsoby komunikace - poslech a hlasové vyjádření.

Na konci mateřské školy by dítě mělo být schopno :

- pracovat s nástroji, prostředky a materiály
- používat kresbu jako prostředek zobrazení a sebevyjádření
- poznat a popsat umělecká díla
- pamatovat si a umět interpretovat písně a říkanky
- poslouchat hudbu a poté se vyjádřit a vést dialog s ostatními, prezentovat v něm své dojmy

⁴⁹ MINISTÈRE DE L'ÉDUCATION NATIONALE. *Bulletin officiel du Ministère de l'éducation nationale et du Ministère de l'enseignement supérieur et de la recherche : Horaires et programmes d'enseignement de l'école primaire*. Paris : Centre national de documentation pédagogique, 2008. ISSN 1268-4791. (str.12-13)

5 Příklady činností

Činnosti jsou rozděleny nejprve na výchovné a vzdělávací, poté do kategorií podle toho, jak jsou řazeny v rozvrhu dne. Každá činnost je charakterizována podle svého „typu“, „rozvíjených oblastí“ dle programu vzdělávání. Dalšími kritérii rozdělení byla „věková kategorie“, které je tato aktivita určena a „škola“, kde byla aktivita odpozorována. Následně uvedené činnosti patří všechny mezi vnitřní, tedy konají se v prostorách školy. Rozvíjené oblasti jsou jmenovány sestupně v pořadí podle toho, v jaké míře jsou rozvíjeny. Oblast ‘*Devenir élève*’ je přítomná u všech aktivit, je uvedena proto jen u těch, kde má zvláštní význam. Hledisko „typ aktivity“ jsem rozdělila na: samostatná - vyžadující asistenci, samostatná - nevyžadující asistenci, samostatná - někdy vyžadující asistenci, skupinová - vyžadující asistenci, skupinová - nevyžadující asistenci, skupinová - někdy vyžadující asistenci a kolektivní – řízená nebo kolektivní neřízená.

5.1 Vzdělávací činnosti

5.1.1 Rituál (*Le rituel*)

Typ aktivity : kolektivní - řízená

Rozvíjené oblasti: *Devenir élève, S'approprier le langage, Découvrir l'écrit, Découvrir le monde*

Škola : Mions, La Garde, Pradet

Věková kategorie : PS, MS, GS

Rituály probíhají prakticky ve všech školách podobně - vždy se probere datum, minulé, současné i nadcházející události a počítají se děti ve třídě. Liší se jen způsob práce s těmito tématy. Děti se ujistí, že fyzický počet dětí souhlasí s počtem jmen připnutých na tabuli. Po počítání dětí ve třídě, se věnuje třída datu. Datum se využívá také ve výuce počtů. Nejprve se na tabuli přilepí nebo vybere na tabulce dnešní den, včerejší a zítřejší. Poté se určuje datum dne, měsíce a roku. Děti chodí číslice psát na tabuli, menší počítat ústně do počtu toho kterého data. Do kalendáře se také mohou zakreslovat speciální události nebo počasí. Fotografie kalendáře najdeme v Obrazových přílohách pod číslem 19. Fotografie pomocné tabulky pro určování data zase pod čísly 20 a 21.

5.1.2 Činnosti navazující na rituály

Protože všechny tyto aktivity řadíme do kategorie kolektivních řízených činností, hledisko “typ aktivity” bylo u těchto činností vynecháno.

Procvičování kresby kruhu

Rozvíjené oblasti : *Découvrir le monde, Découvrir l'écrit, Devenir élève*

Věková kategorie : PS, MS

Škola : Pradet

Po skončení rituálu si paní učitelka zve děti jednotlivě k tabuli. Děti chodí obtahovat prstem kruh nakreslený na tabuli. Důležitý je tah stejným směrem jako tah paní učitelky a začátek i konec linky ve stejném bodě.

Počítání objektů na tabuli

Rozvíjené oblasti : *Découvrir le monde, Découvrir l'écrit, Devenir élève*

Věková kategorie : MS, GS

Škola : La Garde

Předškolní děti mohou také procvičovat počítání a využívat přitom číselnou řadu, pokud ji mají v paměti. Pokud ne, používají tu na tabuli. Paní učitelka nakreslí na tabuli řadu koleček a křížků a úkolem dětí je všechny spočítat, rozdělit je po deseti a říct kolik desítek křížků je na tabuli a zakroužkovat je. Poté je třeba napsat počet číslicí. Jednotlivé úkoly jsou zadány co největšímu počtu žáků, aby se jich procvičilo co nejvíce najednou.

Hry se slovy

Rozvíjené oblasti : *S'approprier le langage, Devenir élève*

Věková kategorie : PS

Škola: La Garde

Aktivita navazující na rituál pro malé děti⁵⁰. Paní učitelka klade dětem dotazy. Otázkou je například, zda rozpoznají písmena napsaná na tabuli, kterým písmenem začíná slovo, kolik

⁵⁰ Malé děti = *Petite Section*

má to slovo slabik, která slabika je na konci a podobně. Děti se přitom učí také přenechávat slovo vyvolanému a nepřerušovat ho.

Obtahování písmen

Rozvíjené oblasti : *Devenir élève, Découvrir le monde, Découvrir l'écrit*

Věková kategorie : MS, GS

Škola: Pradet

Pokud děti čekají dílny se zaměřením na rozvoj psaní, chodí jednotlivě obtahovat písmena nebo číslice prstem na cedulích rozvěšených okolo tabule. Po obtahování si zkouší psaní tiskacích i psacích písmen křídou nebo fixem na tabuli pod dohledem paní učitelky. Příklad cedulí s písmeny najdeme v Obrazových přílohách pod číslem 23.

5.1.3 Dílny (*Les ateliers*)

5.1.3.1 S využitím pracovních listů

Pracovní listy v rámci dílen jsou ve většině případů hodnocené třemi stupni - pro děti to znamená třemi obličejí. Usměvavý obličej znamená „Porozuměl práci a dobře ji provedl“ (*Travail compris - Je l'ai bien réalisé*). Neutrální říká, že „Žák práci porozuměl, ale mohl ji provést lépe“ (*Travail compris - Je peux mieux faire*). A zamračený obličej znamená „Žák práci neporozuměl nebo se nesnažil ji provést. (*Travail non compris - Ou je ne me suis pas appliqué*). Jednotlivé pracovní listy se řadí do kancelářských desek a na konci každého časového úseku jsou jejich výsledky shrnuty v hodnocení paní učitelky.

Pracovní list č.1

Typ aktivity : samostatná – nevyžadující asistenci

Rozvíjené oblasti : *Découvrir l'écrit, S'approprier le langage, Percevoir, sentir, imaginer, créer*

Věková kategorie : PS, MS, GS

Škola : La Garde

Pracovní list, který uvedu jako první je zaměřen na rozeznávání barev. Na listech jsou nakreslené květiny, jejichž okvětní lístky je nutné vybarvit. Každý lístek je označen začátečním písmenem barvy, například „B“ jako „bleu“ („modrá“). Menším dětem na pomoc

slouží barevné kartičky s názvy barev. Fotografie pracovního listu s pomocnými kartičkami najdeme v Obrazových přílohách pod číslem 24..

Pracovní list č.2

Typ aktivity : samostatná - někdy vyžadující asistenci

Rozvíjené oblasti : *Découvrir l'écrit, Découvrir le monde*

Věková kategorie : PS, MS, GS

Škola : Mions

Tento pracovní list se soustředí na rozvoj počítání. Děti si nejprve vystříhají kytičky z jednoho papíru a poté daný počet vlepují do druhého. Počet kytiček musí vždy odpovídat číslici. Fotografie pracovního listu v Obrazových přílohách pod číslem 25.

Pracovní list č.3

Typ aktivity : samostatná - někdy vyžadující asistenci

Rozvíjené oblasti : *Découvrir l'écrit, Découvrir le monde*

Věková kategorie : PS, MS, GS

Škola : Mions

Jako první slovo se nejprve každý žák učí napsat své jméno. Na procvičování psaní napodobováním předlohy existuje spousta pracovních listů. Napodobovat lze grafické znaky, písmena, číslice anebo celá slova. Děti se učí napsat slova, která už naučily ve škole například při vyprávění příběhu nebo recitování říkanek. Ve škole v Pradet to byla například slova : 'maman' (maminka), 'sorcière' (čarodějnice), 'la bouche' (ústa), 'la tête' (hlava). Ve škole v Mions to byly například hlavně dny v týdnu.

Pracovní list č.4

Typ aktivity : samostatná - někdy vyžadující asistenci

Rozvíjené oblasti : *Découvrir l'écrit, S'approprier le langage, Découvrir le monde*

Věková kategorie : PS, MS, GS

Škola : Mions

Na papíru je tabulka, kde jsou doplněná a vynechaná písmena. Každé písmeno je zde ve třech podobách - tiskací velké, tiskací malé a psací malé. Děti si rozstříhají písmena z jiného papíru

na kartičky a chybějící písmena do tabulky dolepují. Učí se tak přiřazovat k jedné hlásce více grafických forem a zároveň pracovat s papírem, lepidlem a nůžkami. Ukázka tohoto pracovního listu je uvedena pod číslem 26.

Pracovní list č.5

Typ aktivity : samostatná - někdy vyžadující asistenci

Rozvíjené oblasti : *Découvrir l'écrit, S'approprier le langage, Découvrir le monde, Devenir élève*

Věková kategorie : MS, GS

Škola : Mions

Následující pracovní list je zaměřen na tvoření vět a rozpoznávání slov. V první části je třeba určit jednotlivá slova ve větě, zakroužkovat je a spočítat jejich počet. V druhé části pracovního listu má pak žák složit ze slov větu a jednotlivá slova nalepit do pracovního listu v tiskací i psací podobě. Větu žáci už slyšeli při čtení knihy, v říkance nebo písni, tudíž jsou s ní předem seznámeni. Ukázka tohoto pracovního listu je uvedena pod číslem 27.

Pracovní list č.6

Typ aktivity : samostatná - někdy vyžadující asistenci

Rozvíjené oblasti : *Découvrir l'écrit, Découvrir le monde*

Věková kategorie : MS, GS

Škola : Mions

Další pracovní list je zaměřen také na grafickou podobu, tentokrát ale číslic. Děti se zde učí napsat číslici 5 způsobem, jaký známe z našich školních písanek. V pravém horním rohu navíc vybarví příslušný počet teček. Učí se tak propojit si číslici s počtem. Ukázka pracovního listu je k nalezení v Obrazových přílohách pod číslem 28.

Pracovní list č.7

Typ aktivity : samostatná - vyžadující asistenci

Rozvíjené oblasti : *Découvrir le monde, Découvrir l'écrit*

Věková kategorie : MS, GS

Škola : Mions

Tento pracovní list se věnuje rozvoji matematických dovedností. V první části mají děti za úkol spočítat počet prstů, které ukazují ruce na obrázku a vybarvit políčko s odpovídající číslicí. V druhé části dokreslují počet teček do určitého počtu. Procvičují si tak sčítání a odčítání. Tento pracovní list lze nalézt také v Obrazových přílohách pod číslem 29.

Pracovní list č.8

Typ aktivity : samostatná - nevyžadující asistenci

Rozvíjené oblasti : *Découvrir l'écrit, S'approprier le langage*

Věková kategorie : MS, GS

Škola : Mions

Pracovní list č.7 se zaměřuje na znalost dnů v týdnu a grafickou podobu jejich slov. Je určen i dětem, které neumí ještě číst, mohou úkol vyřešit na základě porovnávání grafických znaků. Úkolem dětí je zde zakroužkovat shodná slova v řádce. Pracovní list je k nalezení v Obrazové příloze pod číslem 30.

Pracovní list č.9

Typ aktivity : samostatná - nevyžadující asistenci

Rozvíjené oblasti : *Découvrir l'écrit, Percevoir, sentir, imaginer, créer*

Věková kategorie : MS, GS

Škola : Mions

Tento list je přípravou na psaní psacího písmene "m" a "n". Děti se učí ovládat pohyby ruky pro potřeby psaní. Jejich úkolem je napodobovat předepsané obloučky. Na závěr si mohou vybarvit obrázek, což také procvičuje koordinaci pohybů ruky a jemnou motoriku. Pracovní list lze nalézt v Obrazových přílohách pod číslem 31.

Pracovní list č.10

Typ aktivity : samostatná - nevyžadující asistenci

Rozvíjené oblasti : *Découvrir l'écrit, Percevoir, sentir, imaginer, créer*

Věková kategorie : PS, MS, GS

Škola : Mions

Děti se učí rozlišovat samohlásky pomocí vybarvování obrázku. Obrázek je rozdělen do políček a políčka označena jednotlivými samohláskami. Ke každé samohlásce je přiřazena určitá barva. Dětem se tak po správném vybarvení objeví obrázek. Pracovní list lze nalézt v Obrazových přílohách pod číslem 32.

Pracovní list č.11

Typ aktivity : samostatná - vyžadující asistenci

Rozvíjené oblasti : *Découvrir le monde, S'approprier le langage, Percevoir, sentir, imaginer, créer*

Věková kategorie : PS, MS, GS

Škola : Mions

U tohoto pracovního listu je cílem poznat vlastnosti materiálů. Děti mají z jednoho papíru vystříhat obrázky předmětů a rozřadit je do dvou sloupců na ty, které na vodě plavou a na ty, které se po vložení do nádoby potopí. Učí se tedy rozlišovat materiály, které mají větší a menší hustotu než voda. Předměty jsou všechny dostupné fyzicky ve třídě, takže si děti mohou efekt v umyvadle zkusit. Učí se tak pomoci vlastní zkušenosti a zážitku, výsledky si tak lépe pamatují. Pracovní list je součástí Obrazové přílohy pod číslem 33.

Pracovní list č.12

Typ aktivity : samostatná - někdy vyžadující asistenci

Rozvíjené oblasti : *Découvrir le monde, S'approprier le langage*

Věková kategorie : PS, MS, GS

Škola : Mions

Poslední pracovní list, který uvedu, se věnuje nebezpečím, která hrozí dětem v kuchyni. Úkolem dítěte je všechna potenciální nebezpečí na obrázku najít a vybarvit je červenou barvou. Poté ústně vysvětlí, proč se rozhodlo vybrat právě pro to, které vybarvilo. Pod číslem 34 nalezneme tento pracovní list.

5.1.3.2 Bez využití pracovních listů

Činnosti pro dílny bez pracovních listů jsou většinou hry nevyžadující asistenci nebo jen občasnou. Lze je tak použít i jako druh volné hry, pokud si o ni děti zažádají.

Přiřazování obrázků ke slovům

Typ aktivity : samostatná - někdy vyžadující asistenci

Rozvíjené oblasti : *Découvrir l'écrit, Découvrir le monde, S'appropriier le langage*

Věková kategorie : MS, GS

Škola : La Garde, Pradet

Děti mohou jako jednu z dílen hrát hru rozvíjející dovednost čtení. Hra obsahuje kartičky s obrázky a jejich názvy, například obrázek vlka a pod ním nápis „LOUP“ nebo obrázek postele a pod ním nápis „LIT“. Děti mají za úkol v jiné hromádce kartiček najít nápis odpovídající obrázku, který mají před sebou. Hru mohou hrát i děti, které neumí ještě číst. Řeší ji na základě porovnávání grafických znaků.

Obtahování písmen

Typ aktivity : samostatná - někdy vyžadující asistenci

Rozvíjené oblasti : *Découvrir l'écrit, Devenir élève, Découvrir le monde*

Věková kategorie : PS, MS, GS

Škola : Mions, La Garde, Pradet

Každé dítě dostane velké tiskací písmeno na papíru, které se učí obtahovat ve správném směru a držet přitom tužku ve správném postavení. Papír je vsazený do fólie, na obtahování se používá fix, který se dá smazat papírovým kapesníkem. Děti mají takto neomezený počet pokusů. Pro ostatní aktivity spojené s psaním písmen nebo číslic se využívá také mazací tabulka s fixy. Fotografie dětí při obtahování písmen najdeme v Obrazové příloze pod číslem 35.

Geometrické tvary do košíčku

Typ aktivity : samostatná - nevyžadující asistenci

Rozvíjené oblasti : *Percevoir, sentir, imaginer, créer, Découvrir le monde, Devenir élève*

Věková kategorie : PS, MS, GS

Škola : Pradet

Jiný druh aktivity vymyslela paní učitelka ve školce v Pradet. Tato činnost rozvíjí dovednost rozeznávání barev, geometrických tvarů a číslic jako symbolů počtu. Děti dostanou košíčky,

ve kterých musí do hodiny nasbírat například 3 zelené trojúhelníky, 4 červené čtverce a 1 žlutý obdélník. Tato činnost je určená i pro děti mladšího věku - mohou si chodit ověřovat názvy barev, číslice a tvary k tabuli nebo se dívat na pomocné kartičky. Důležitá je schopnost samostatně pracovat a umět si poradit.

Skládání obrázku

Typ aktivity : samostatná - nevyžadující asistenci

Rozvíjené oblasti : *Découvrir le monde, Devenir élève*

Věková kategorie : PS, MS, GS

Škola : La Garde

Další aktivitu typu puzzle spojenou s rozeznáváním číslic připravila paní učitelka z La Garde. Nakreslený obrázek rozstříhá a na každou část napíše číslici. Děti obrázek složí jako puzzle a poté řeknou, která číslice v číselné řadě do 9 chybí.

Tvoření vět s obrázky

Typ aktivity : samostatná - vyžadující asistenci nebo kolektivní - řízená

Rozvíjené oblasti : *S'approprier le langage, Découvrir l'écrit, Devenir élève*

Věková kategorie : MS, GS

Škola : La Garde

Tato hra na tvoření vět se skládá z kartiček s obrázky a slovy. Mezi slovy najdeme vždy původce děje, sloveso a předmět. Pro každé slovo existuje kartička se slovem i s obrázkem. Děti tak tvoří věty buď obrázkové nebo textové anebo kombinaci těchto dvou. S hrou lze pracovat různými způsoby, buď samostatně v rámci dílen nebo činnosti navazující na rituály. Při tom druhém paní učitelka utvoří z kartiček na tabuli větu. Příkladem věty je například *Lucas porte un seau* (Lucas nese pilu). Věta může být utvořená například takto : obrázek Lucase, sloveso „*porte*“ a obrázek pily. Děti se poté učí přečíst větu - poznají obrázky a k tomu sloveso podle počátečního písmena.

Písmena do mřížky

Typ aktivity : samostatná - někdy vyžadující asistenci

Rozvíjené oblasti : *Découvrir l'écrit, Percevoir, sentir, imaginer, créer, Découvrir le monde*

Věková kategorie : MS, GS

Škola : Mions, La Garde, Pradet

Hojně využívaná pro tvoření slov i vět je technika s mřížkou. Do plastové mřížky děti vkládají písmena dle zadání. Dítě například dostane obrázek vlka a výsledkem jeho práce má být slovo 'loup'. Důležité je, aby dítě zvolilo správná písmena a umístilo je ve správném směru a pořadí. Hra je velmi náročná, proto je určena především předškolním dětem.

Přiřazování smyslů

Typ aktivity : samostatná - vyžadující asistenci nebo kolektivní - řízená

Rozvíjené oblasti : *Découvrir le monde, S'approprier le langage*

Věková kategorie : MS, GS

Škola : La Garde

Žáci dostanou kartu s obrázky nosu, oka, úst, ruky a ucha, které symbolizují 5 smyslů : čich (*l'odorat*), zrak (*la vue*), chuť (*le gout*), hmat (*le toucher*) a sluch (*l'ouïe*). Děti mají k dispozici hromádku kartiček s obrázky různých činností. Jejich úkolem je pak přiřadit obrázky ke smyslům, které jsou při konkrétní činnosti využívány. Toto téma je na pochopení celkem obtížné, proto je zde nutná účast učitelky nebo ATSEM.

Dřevěné tabulky

Typ aktivity : samostatná - nevyžadující asistenci

Rozvíjené oblasti : *Découvrir le monde, Devenir élève*

Věková kategorie : MS, GS

Škola : Pradet

Další velmi oblíbenou hrou mezi dětmi je hra s dřevěnými tabulkami. Děti v tabulkách přiřazují obrazce ke shodným, což určuje vertikální linka obrázků. Horizontální linka zase určuje kterým směrem mají být obrázky natočeny. Dítě tak musí vyhodnotit správné kombinace a vložit obrázek do políčka. Například letadlo otočené směrem doleva na políčko, které protíná osa s letadlem a šipkou vlevo. Takto si cvičí logické uvažování. Fotografie jedné z dřevěných tabulek je ukázána v Obrazových přílohách pod číslem 36.

Porovnávání barev a tvarů

Typ aktivity : samostatná - nevyžadující asistenci

Rozvíjené oblasti : *Découvrir le monde, Devenir élève*

Věková kategorie : PS, MS, GS

Škola : Mions, Pradet

Další využití v dílnách má dřevěná hra, která se věnuje porovnávání geometrických tvarů a barev. Dítě přiřazuje dřevěné geometrické tvary do odpovídajících políček. Těchto skládaček existuje více druhů, všechny fungují na principu přiřazení odpovídajícího tvaru nebo barvy.

Přiřazování předmětů do místnosti

Typ aktivity : samostatná - někdy vyžadující asistenci

Rozvíjené oblasti : *Découvrir le monde, Devenir élève*

Věková kategorie : PS, MS, GS

Škola : Pradet

Opět dřevěná hra s tabulkami. Dítě k obrázku místnosti v domě (např. koupelna, kuchyň) přiřazuje kartičky s předměty, které se v ní obvykle nachází. Například hrnec do kuchyně, toaletní papír do koupelny a podobně.

Hra s kostkami a figurkami

Typ aktivity : kolektivní - řízená

Rozvíjené oblasti : *Découvrir le monde, S'approprier le langage, Devenir élève*

Věková kategorie : MS, GS

Škola : La Garde

Velmi využívanou matematickou pomůckou jsou obvyklé házečí kostky. Paní učitelky v Pradet například vymyslely hru s figurkami, kostkami a plánem na téma '*Sorcière en pyjama*' („Čarodějnice v pyžamu“). Dle počtu bodů hozených na kostce si každé dítě svléká pomyslně svou čarodějnici. Kdo první svlékne čarodějnici jen do pyžama vyhrává. Dítě si tak procvičuje zábavnou formou počítání a sčítání bodů na kostkách.

Navlékání korálek

Typ aktivity : samostatná - někdy vyžadující asistenci

Rozvíjené oblasti : *Découvrir l'écrit, Percevoir, sentir, imaginer, créer, Découvrir le monde*

Věková kategorie : PS, MS, GS

Škola : Pradet

Hrou na procvičení logického úsudku a manuální zručnosti je navlékání dřevěných korálek podle vzoru na obrázku. Korálky jsou používány pro rozvoj psaní. Děti v La Garde například skládaly korálky do tvaru velkých tiskacích písmen, lépe si tak zapamatují jejich tvar a směr tahu tužky pro jejich psaní.

Vlož tolik, kolik je na obrázku

Typ aktivity : samostatná - nevyžadující asistenci

Rozvíjené oblasti : *Découvrir le monde, S'approprier le langage, Découvrir l'écrit*

Věková kategorie : PS, MS, GS

Škola : Pradet

Hra, kde je úkolem vložit odpovídající kartičky do krabičky. Na kartičkách je vždy napsáno kolik kterých obrázků má v krabičce být. Například: 3 obrázky černých koček. Hra je založena na logickém uvažování a počítání.

Domino se slovy

Typ aktivity : samostatná - někdy vyžadující asistenci, skupinová - někdy vyžadující asistenci

Rozvíjené oblasti : *Découvrir l'écrit, S'approprier le langage, Découvrir le monde, Devenir élève*

Věková kategorie : MS, GS

Škola : Mions, Pradet

Pro výuku čtení se používá také tomuto účelu upravené domino. Na jednom konci karty je vždy nakreslen obrázek a pod ním jeho název, například pod obrázkem míče nápis „ballon“. Cílem je tedy najít kartičku s písmenem „B“. Na konci její karty je další obrázek, kde musíme třeba najít opět kartičku s jeho počátečním písmenem, a tak dále

“Přebíjená”

Typ aktivity : kolektivní - řízená, skupinová - vyžadující asistenci

Rozvíjené oblasti : *Découvrir le monde, Découvrir l'écrit, Devenir élève*

Věková kategorie : PS, MS, GS

Škola : Pradet

Ve škole se hrají i karetní hry. Pro děti byla vytvořena hra s čísly s podobnými pravidly jako naši známé hry „Přebíjená“. Karty se náhodně rozdají a dítě s nejvyššími kartami vyhrává. Hra založena na porovnávání množství a číslic na kartách.

Utvoř z geometrických tvarů nový obrazec

Typ aktivity : samostatná - nevyžadující asistenci

Rozvíjené oblasti : *Découvrir le monde*

Věková kategorie : PS, MS, GS

Škola : Pradet

Další hrou je sada geometrických tvarů z plastu, které se skládají do tvaru podle předlohy např. do tvaru rakety nebo hvězdy.

Vaření

Typ aktivity : skupinová - někdy vyžadující asistenci

Rozvíjené oblasti : *Découvrir le monde, Percevoir, sentir, imaginer, créer, Devenir élève*

Věková kategorie : PS, MS, GS

Škola : Pradet

Tato aktivita je provozována ve škole v Pradet, kde mají svou vlastní kuchyň určenou k tomuto účelu. Děti dostanou suroviny a recept. V návodu je zakreslené množství každé suroviny. Děti utvoří smíšené skupiny, ve kterých je nutné spolupracovat. Kromě spolupráce a pomoci ve skupině se tak učí odhadu, manuální zručnosti a orientaci v receptu. Příklad receptu lze nalézt v Obrazových přílohách pod číslem 37.

Ochutnávání

Typ aktivity : kolektivní - řízená

Rozvíjené oblasti : *Percevoir, sentir, imaginer, créer, Découvrir le monde*

Věková kategorie : PS, MS, GS

Škola : La Garde

Jeden žák po druhém přistupuje se zavazanýma očima k paní učitelce a ta jim dává ochutnat po lžičkách z předem připravených potravin. Mezi potravinami mohou být různé druhy ovoce, cukr, sůl, strouhaný kokos, oříšky a tak dále. Výsledky, zda děti potraviny poznaly, se zapisují do tabulek. Ukázka tabulky je k nalezení v Obrazových přílohách pod číslem 38.

5.1.4 Ostatní vzdělávací činnosti

Do tohoto druhu činností byly zařazeny činnosti, které nemají přesné místo v rozvrhu, ale je možné je zařadit kdykoliv v průběhu dne.

Následně jmenované činnosti probíhaly ve všech zkoumaných školách a byly určené všem věkovým skupinám. Kritérium školy, kde byla aktivita odpozorována a věková kategorie byla vypuštěna. Většina z těchto aktivit patří mezi řízené kolektivní aktivity, ale některé z nich lze provádět i samostatně, proto bylo kritérium typu aktivity ponecháno. Některé aktivity nebyly v práci dosud zmíněny, tak je k nim zařazen krátký úvodní komentář.

Zpívání a říkanky (*Les chansons et les comptines*)

Jsou čteně využívané v mateřských školách, protože se jedná o zábavnou formu, jak dítěti obohatit slovník, vštípit základy gramatiky, obohatit o informace o přírodě, naučit ho poznat rým pro dovednost dělit slova na slabiky, rozvíjet paměť, schopnost vyjádřit se a mluvit před ostatními. Písňe a říkanky jsou většinou doprovázené pantomimou, pro větší zábavnost a lepší zapamatovatelnost. Také to dá dítěti možnost tělesného a dramatického vyjádření a odreagování se. Mohou být doprovázeny hudebními nástroji nebo tleskáním, tím je navíc u dítěte rozvíjen rytmus a hudební cit. Veškeré hudební aktivity (písňe, tanec a poslech hudby) podporují schopnost naslouchat a hlasově se vyjádřit, což je důležité pro komunikaci. Říkanky mohou být také složeny pro speciální příležitosti jako Vánoce nebo Svátek matek. Zde je uveden příklady ze školy v La Garde, která byla navštívena právě den před svátkem matek.

Comment s'écrit le mot *maman* (Jak se píše slovo maminka)

Typ aktivity : kolektivní - řízená, samostatná - někdy vyžadující asistenci

Rozvíjené oblasti : *S'approprier le langage, Agir et s'exprimer avec son corps, Découvrir le monde, Devenir élève, Découvrir l'écrit, Percevoir, sentir, imaginer, créer*

Škola : La Garde, Pradet

Tato říkanka je určena ke speciální příležitosti Dni matek. Je zároveň i vhodnou pomůckou pro zapamatování si hláskování slova „*maman*” („maminka”). Tuto říkanku paní učitelky znázornily i graficky, aby se dětem lépe pamatoval text. Tu najdeme v Obrazových přílohách pod číslem 39. Říkanka je prezentována s pantomimou, zde je uvedena v závorkách, tak jak ji prováděly děti ve škole v Pradet.

Pour te dire que je t'aime (Děti rozpaží ruce jako, když chtějí někoho obejmout)

J'ai pris deux M à la crème

Avec deux A en chocolat

Plus un petit N en nougat

M A M A N (hláskují slovo)

Ma bouche est pleine ! (nafouknou si tváře a přiloží prsty k ústům, jakoby si je chtěly naplnit)

Mais il faut que j'apprenne (pohrozí ukazováčkem)

A mon estomac gourmand (pohládí si břicho)

Comment s'écrit le mot MAMAN ! (a opět rozpaží.)

Bonne fête petite maman ! (Hezký svátek, maminko!)

Typ aktivity : kolektivní - řízená, samostatná - nevyžadující asistenci

Rozvíjené oblasti : *S'approprier le langage, Agir et s'exprimer avec son corps, Découvrir le monde, Devenir élève, Découvrir l'écrit, Percevoir, sentir, imaginer, créer*

Škola : La Garde

Další říkanka je také určena svátku matek a je obzvláště vhodná pro nejmladší děti protože je krátká a snadno zapamatovatelná. Tato říkanka byla ve škole v La Garde nacvičena bez pantomimy, úkolem dětí bylo naučit se u recitování správně stát s rukama za zády.

Bonne fête petite maman !

J'ai cueilli dans le grand champ

Un bouquet de bisous blancs.

Bisous doux !

Bisous fous !

Un bouquet plein de bisous !

Une petite coccinelle (Malá beruška)

Typ aktivity : kolektivní - řízená

Rozvíjené oblasti : *S'approprier le langage, Agir et s'exprimer avec son corps, Découvrir le monde, Devenir élève, Découvrir l'écrit, Percevoir, sentir, imaginer, créer*

Škola : La Garde

Poslední uvedenou písni je píseň je určena pro každodenní příležitost, navíc napomáhá tvůrce částí těla.

Une petite coccinelle

S'est posée dessus ma main.

Et elle monte, monte, monte

Sans me demander rien.

Une petite coccinelle

S'est posée dessus mon bras.

Et elle monte, monte, monte

Sans me demander rien.

Une petite coccinelle

S'est posée dessus mon nez.

Et elle monte, monte, monte

Sans me demander rien.

Une petite coccinelle

S'est posée dessus ma joue.

Et elle monte, monte, monte

Pour me faire un calin.

Čtení knihy

Pokud má škola k dispozici knihovnický koutek nebo celou místnost, mohou si děti půjčit knihy kdykoliv během času pro volnou hru nebo polední klid. Společné čtení ale probíhá pro celou třídu, nejčastěji jako aktivit navazující na rituály - využívá se usazené polohy dětí na lavičkách nebo na koberci.

Lutembi aime trop les filles (Lutembi má moc rád holčičky)

Typ aktivity : samostatná - nevyžadující asistenci, kolektivní - řízená

Rozvíjené oblasti : *S'approprier le langage, Découvrir l'écrit, Découvrir le monde, Devenir élève*

Věková kategorie : PS, MS, GS

Škola : La Garde

Paní učitelka četla dětem knihu o postavě jménem Lutembi. Vypráví o krokodýlovi, který je tak hladový, že by snědl i malé holčičky. Téma knihy bylo využito k tématu povídání o Africe a zvířatech, která zde žijí a nebezpečí, která od nich hrozí. Děti tím pádem získávají i znalosti o přírodě. Paní učitelka nejdřív děti seznámila s obálkou knihy – ukázala, kde najdeme autora, název knížky a číslo stránky. Poté příběh přečetla a ukazovala zároveň obrázky v knize. Po přečtení následovaly dotazy, zda děti porozuměly příběhu, co se dělo a zda by ho byly schopné převyprávět. Závěrečné dotazy napomáhají rozvoji jejich schopnosti porozumění textu a vyjádření se.

Pohybové aktivity

Typ aktivity : kolektivní - řízená

Rozvíjené oblasti : *Agir et s'exprimer avec son corps, Percevoir, sentir, imaginer, créer, Découvrir le monde, Devenir élève*

Do programu se zařazují také různé pohybové aktivity - buď tanec (*la danse*) nebo tělocvik (*la gymnastique*). Tyto aktivity jsou pořádány, jako u nás, pro celou třídu společně.

Ve škole v Pradet například byla organizována hodina tance pro celou školu. Tanec je složen z jednoduchých pohybů, tak aby je zvládli všichni, jakkoliv jsou pohybově nadaní. Při tanci se rozvíjí poznávání těla, orientace v prostoru (určování vpravo, vlevo, vpřed, vzad) a koordinace pohybů.

Při tělocviku je možnost hrát komunitní hry nebo například postavit překážkovou dráhu, jako ve škole v La Garde. Ta může být postavena s určitým cílem – pro udržení rovnováhy, rychlost a přesnost pohybů, rozvoj jemné i hrubé motoriky, spolupráce a pomoc ostatním, dovednost přemístit se s z jednoho místa na druhé a podobně. Děti mohou prolézat různá zařízení, šplhat, běhat, krokovat, chodit pozpátku, skákat, skočit do přesně daného místa, přenést určitý předmět na jiné místo, trefit se míčem do kruhu a podobné.

Fotografii dětí při procházení překážkové dráhy ve škole v Mions najdeme v Obrazových přílohách pod číslem 42. Fotografii dětí při tanci ve škole v Pradet zase pod číslem 43.

5.2 Výchovné činnosti

5.2.1 Přivítání (*L'accueil*)

Typ aktivity : samostatná - nevyžadující asistenci

Rozvíjené oblasti : *Découvrir le monde, Devenir élève*

Škola : Mions, La Garde, Pradet

Věková kategorie : PS, MS, GS

Děti si každý den po příchodu do školy jdou připnout svoje jméno na tabuli přítomných. Poté se při rituálech spočítají počty přítomných (*les présents*) a chybějících (*les absents*). Fotografii nástěnky ze školy Pradet najedeme v Obrazových přílohách pod číslem 19.

5.2.2 Přemístování se (*Le déplacement*)

Chanson pour se ranger en petit train (Píseň pro seřazení třídy do vláčku)

Typ aktivity : kolektivní - řízená

Rozvíjené oblasti : *Devenir élève, S'approprier le langage, Agir et s'exprimer avec son corps, Percevoir, sentir, imaginer, créer*

Věková kategorie : PS, MS, GS

Škola : Mions, La Garde, Pradet

Tzv. „vláček“ (*'le petit train'*) je nejčastější metodou pro klidný přechod třídy z místa na místo. Tato aktivita je často využívaná i u nás, někdy nazývána „houseska“. Spočívá v tom, že se děti seřadí do řady a každé dítě položí ruce na ramena dítěti před ním. Tak vznikne zmíněný vláček, pomocí kterého se děti přemísťují v rámci areálu školy – do tělocvičny nebo na záchod. Metoda vláčku se dá spojit se zpěvem. Následující píseň byla odpozorována ve škole v La Garde. Sloka se opakuje dvakrát, potřetí se zpívá méně hlasitě a počtvrté se pouze píská melodie. Po skončení písně by mělo dojít ke ztišení žáků. Fotografii žáků při tvoření vláčku najdeme v Obrazových přílohách pod číslem 40.

Tous les matins, devant la gare,

*Les petits wagons se mettent en rang,
Le chef de gare tire sur la barre,
Ouh ouh, tchh tchh !
Ils partent en avant !*

Utvoření dvojic se zpěvem

Další metodou pro přemísťování dětí z celé třídy je zpěv písničky. Tato metoda se dá využít jak v areálu školy, tak při delších pochodech, například na výletě. Žáci se chytí za ruce, zpívají předem domluvenou píseň. K písni mohou gestikulovat, hrát grimasy. To pomáhá žákům si píseň lépe zapamatovat, dramaticky se vyjádřit a tím udržet pozornost. Navíc si s každou říkankou obohacují slovník.

Une souris verte (Zelená myška)

Typ aktivity : kolektivní, řízená

Rozvíjené oblasti : *Devenir élève, S'appropriier le langage, Agir et s'exprimer avec son corps, Découvrir le monde*

Věková kategorie : PS, MS, GS

Škola : La Garde

Pokud je třída již přemísťována, ale je nutno chvíli čekat, nabízí se další prostor pro zpívání nebo říkání říkanek. Jedním takovým příkladem je písnička *Une souris verte*, kterou předváděly děti s pantomickými gesty v čele s učitelkou ve škole v La Garde. Následuje její text doplněný o návod ke gestikulaci, tak jak byla spatřena ve škole.

Une souris verte (Děti ukážou dlaň, jakoby na ní seděla myš)

qui courait dans l'herbe (položí dlaň na zem a nechají myš seběhnout na zem)

je l'attrape par la queue, (palcem a ukazováčkem pravé ruky ji chytí za ocásek)

je la montre à ces messieurs (zdvihnou ji do výšky očí a ukážou ji všem okolo)

ces messieurs me disent

trempez-la dans l'huile (namáčí myš držíc ji za ocásek do jedné nádoby)

trempez-la dans l'eau (a do druhé)

ça fera un escargot tout chaud (ukazováčkem pravé ruky si nakreslí spirálu na dlaň levé ruky)

je la mets dans mon chapeau (za ocásek chytí myš, levou rukou si nadzdvihnou klobouk na hlavě a strčí ji pod něj)

elle me dit qu'il fait trop chaud

je la mets dans mon tiroir (levou rukou otevřou zásuvku od skříně a myš tam vloží a zavřou)

elle me dit qu'il fait trop noir

je la mets dans mon gilet (schovají myšku do kapsy u vesty)

elle me dit qu'il fait trop frais

je la mets dans ma chemise (zastrčí si ji za výstřih)

elle me fait trois petites bises (a naznačí 3x rukou poslání pusy.)

Užití rytmu a gest pro ztišení

Typ aktivity : kolektivní, řízená

Rozvíjené oblasti : *Devenir élève, S'approprier le langage, Agir et s'exprimer avec son corps, Percevoir, sentir, imaginer, créer*

Věková kategorie : PS, MS, GS

Škola : Pradet

Jiným způsobem pro ztišení třídy je užití rytmu. Učitelka tleská v určitém rytmu nebo ukazuje různá gesta a posunky a děti se jí snaží napodobit. Zaměstnáním pozornosti dětí se zabrání vyrušování. technika s napodobováním posunků navíc rozvíjí motoriku u dětí. Více na obrázku s instrukcemi v Obrazové příloze číslo 41.

5.2.3 Volná hra (*Le jeu libre*)

Typ aktivity : samostatná - nevyžadující asistenci, kolektivní - neřízená

Rozvíjené oblasti : *Percevoir, sentir, imaginer, créer, Agir et s'exprimer avec son corps, Découvrir le monde, Devenir élève, S'approprier le langage, Découvrir l'écrit,*

Škola : Mions, La Garde, Pradet

Volná hra je založena na možnosti výběru činnosti samotnými dětmi. Proto záleží víceméně na vybavení školy, kterou hru dětem nabídne. Většinou se ale druhy her od té české nijak zásadně neliší. Děti si hrají s klasickými stavebnicemi, s legem, kostkami, plastovými zvířátky na stavbu ZOO, dominem, mikádem a dalšími. K dispozici jsou vždy výtvarné potřeby jako fixy a pastelky. Děti si mohou požádat o zapůjčení her používané v dílnách.

6 Závěr výchovně-vzdělávacího procesu

6.1 Hodnocení žáka

Na závěr výchovně-vzdělávacího procesu se ve francouzské mateřské škole zaznamenávají výsledky každého žáka. K tomu slouží hodnocení, ke kterému lze dospět mnoha způsoby. Pozorování žáka ve škole má velmi důležitý význam, obzvláště v předškolním věku. V tomto věku se dítě začíná učit, objevují první silné a slabé stránky, ale také problémy a poruchy. Jejich včasné odhalení nám dává možnost začít s nápravou dříve a zamezit tak vážnějším důsledkům. Dlouhodobě vedené hodnocení slouží ale především k zaznamenání úspěchů žáků a tudíž i kvality práce pedagoga.

6.1.1 Sešit žákova pokroku (*Livret des compétences*)

Livret d'évaluation, livret scolaire, livret d'élève nebo také *livret des compétences* (jak ho nazývá ministerstvo ve svých příručkách pro rodiče)⁵¹ je dokument, který slouží k individuálnímu hodnocení každého žáka. Do češtiny můžeme tento název přeložit jako také „knížka hodnocení“, „školní knížka“ nebo třeba také „sešit žákova pokroku“⁵².

Hlavní úkol sešitu je zaznamenat pokrok žáka v určitém časovém úseku - zpravidla to bývá trimestr nebo školní rok. Tento dokument je povinné vést, je nutné, aby každý žák měl svůj vlastní. Provází žáka po celou dobu jeho docházky do mateřské školy.

Školní sešit je dokument, který slouží jak ke komunikaci mezi učiteli, tak mezi školou a rodinou. Přisuzují se mu takto dvě funkce. Pedagogická (*l'outil pédagogique*) a komunikativní (*l'outil de communication*).⁵³

Jak napovídá první funkce, je určen především pedagogům. Ti zaznamenávají hodnocení, díky kterému vidí pokroky, úspěchy anebo slabé stránky žáka. Každý pedagog tak může vyzorovat úspěchy svých metod a následně změnit způsob práce s dětmi. Na konci docházky dítěte do mateřské školy může díky sešitu provést závěrečné hodnocení (*le bilan*), které má funkci našich testů předškolní zralosti.

⁵¹ MINISTÈRE DE L'ÉDUCATION NATIONALE. *Mon enfant à l'école maternelle: guide pratique des parents, année 2011-2012*. Paris : Centre national de documentation pédagogique, 2012. ISBN 978-224-0032-515. (str.8)

⁵² dále jen „sešit“

⁵³ MINISTÈRE DE L'ÉDUCATION NATIONALE. *Livret scolaire: Cycle des apprentissages fondamentaux*. Paris : Hachette Éducation, 2002. ISBN 201116391-9. (str.1-4)

K pedagogické funkci řadíme také užitečnost pro dítě. Dítě dostává zpětnou vazbu v podobě jemu srozumitelné. Sice ne ještě v podobě známek, ale stupňování dosažených úrovní je už blízké školnímu hodnocení. Samo dítě si tak uvědomuje své silné a slabé stránky. Seznámení žáka s jeho výsledky napomáhá rozvoji jeho schopnosti sebeevaluace a procesu sebeuvědomění - tím pádem i utváření osobnosti. Někteří učitelé (jako například učitelka SO) dokonce vyplňují sešit společně s každým žákem zvlášť, tak aby věděl, co přesně se hodnotí. Žák tak ví, co je třeba zlepšit a co je pro úspěch potřeba udělat v budoucnu. Na konci docházky může posoudit celkovou svoji práci v mateřské škole.

Podle komunikativní funkce slouží sešit také rodině. Ta se s jeho pomocí dozví informace o organizaci a cílech výuky a o zvládnutých úkolech a současné úrovni pokroku svého dítěte. Dozvídá se tak v pravidelných časových intervalech – dostává se jí tak jistoty, že dítě je pravidelně sledováno.

Výhodou sešitu je jeho přenosnost. Slouží tak dobře učitelům z jiných škol, pokud žák změní školu. Pokud rodiče žijí odděleně a nekomunikují spolu, je sešit možností, jak každého z nich seznámit s výsledky jeho dítěte.

Existují vzorové sešity vydané ministerstvem školství, každý učitel má však možnost si vytvořit svůj vlastní. Vzorový obsah sešitu má podobu tabulky. V levém sloupci jsou vypsány cíle (tedy vše, co by měl žák umět) rozdělené do oblastí ze školního programu. Po pravé straně jsou sloupce prázdných políček s místy pro hodnocení. Každý sloupec znamená určitý časový úsek, který se hodnotí. Úsekem je například rok - pokud škola používá jeden sešit na celou dobu docházky. Pokud používá sešit roční, je úsekem trimestr.

Prázdná políčka se vyplňují většinou značkami, aby byly výsledky čitelné i pro děti. Některý učitel používá barevné puntíky (každá barva představuje jinou zvládnutou úroveň), někdo používá písmenka ABCD. A znamená *acquis* - zvládnuto. B *à renforcer* - zlepšit. C *en cours d'acquisition* - učí se zvládat. D *non acquis* - nezvládnuto. Pod čísly 44, 45 a 46 najdeme v Obrazových přílohách ukázky tohoto sešitu.

Závěr

Daných cílů se povedlo dosáhnout na základě provedení výzkumu. Výzkum byl proveden prostřednictvím pozorování výchovně-vzdělávacího procesu a rozhovorů s učitelkami tří francouzských mateřských škol a jedné učitelky školy české, dále také z překladu a zpracování poznatků získaných z bibliografických a internetových zdrojů.

Výzkum byl proveden ve třech školách francouzských a jedné české škole. Jedná se o následující mateřské školy: *École maternelle Joliot Curie* ve městě Mions⁵⁴, *École maternelle Michel Zunino* v La Garde⁵⁵ a *École maternelle Marcel Pagnol* v Pradet⁵⁶.

První zkoumanou školou byla škola v La Garde. Tato škola sloužila především jako inspirace pro definitivní zúžení tématu, pro tvorbu dotazníku pro učitele a jako zdroj materiálů. V ostatních dvou školách bylo nutné získat atestaci od učitele z místní francouzské univerzity a následného souhlasu školního inspektora. V každé škole byly navštíveny všechny věkové kategorie (*Petite, Moyenne* i *Grande Section*). Pro představu o fungování českých škol byla navštívena také Mateřská škola Zahradní v Novém Strašecí⁵⁷.

Výzkum byl proveden ve školách dvěma metodami - pozorováním a rozhovory s místními učitelkami. Rozhovory byly podány ústně s předlohou ve formě dotazníku, který je uveden jako textová příloha č. 1 (pro učitele francouzské školy) a č. 2 (pro učitele české školy). Rozhovor byl proveden s paní učitelkou Delphine Albanet ve škole v Mions⁵⁸, s paní učitelkou a zároveň ředitelkou Sophie Ourdouillie ve škole v La Garde⁵⁹ a s paní učitelkou Paule Laumain ve škole v Pradet⁶⁰. Český dotazník byl položen paní ředitelce Libuši Šulcové z MŠ Zahradní v Novém Strašecí. Otázky v českém dotazníku byly směřovány do obecné roviny, cílem bylo dostat odpovědi týkající se nejen konkrétní mateřské školy, ale zároveň obraz současné situace v předškolním vzdělávání v České republice.

Paní učitelky si nepřály být zaznamenány, takže hlasový záznam nebyl pořízen a odpovědi byly zapsány ručně. Naopak to, že rozhovor nebyl nahráván a že probíhal v prostředí mateřské školy v době přestávky, mohlo pomoci k větší ochotě učitelek a otevřenosti jejich odpovědí. Výsledky z rozhovorů jsou zpracovány do jednotlivých kapitol pro lepší přehlednost a provázanost práce.

⁵⁴ Škola se nachází na adrese: 18 Rue Joliot Curie, 69780 Mions. V práci pouze „škola v Mions“.

⁵⁵ Škola se nachází na adrese: 39 Boulevard Michel Zunino, 83130 La Garde. V práci pouze „škola v La Garde“.

⁵⁶ Škola se nachází na adrese: Rue Marie Mauron, 83220 Pradet. V práci pouze jako „škola v Pradet“.

⁵⁷ Škola se nachází na adrese: Zahradní 660, 271 01 Nové Strašecí. V práci pouze jako „škola v Novém Strašecí“.

⁵⁸ V práci uvedena jako „učitelka DA“.

⁵⁹ V práci uvedena jako „učitelka SO“.

⁶⁰ V práci uvedena jako „učitelka PL“.

První uvedený cíl práce - podniknout sondu a podat svědectví o průběhu vzdělávacího procesu byl splněn stejně jako ukázat faktory ovlivňující vzdělání. Práce hned v začátku vymezuje výchovně-vzdělávacího proces časově, podává náhled na organizaci výuky v průběhu docházky dítěte do mateřské školy. Podává informace o materiálních možnostech škol, účastnících výuky, spolupracujících zařízeních s mateřskou školou a dalších faktorech ovlivňujících výchovně-vzdělávací proces ve francouzských mateřských školách. Pojednává také o organizaci výuky během dne, rozvržení výchovně-vzdělávacích činností, charakterizuje výchovné a vzdělávací činnosti a uvádí jejich komentované příklady a jejich rozdělení. S ohledem na čtenáře bylo přihlédnuto k situaci v České republice - především v první části práce věnující se organizaci procesu a jeho faktorům, která je chápána jako úvod do problematiky výchovně-vzdělávacího procesu ve Francii.

Třetí cíl byl také splněn. Jedná se o zaznamenání výchovně-vzdělávacích činností v průběhu dne, uvedení jejich příkladů, vysvětlení jejich průběhu a důvod zařazení do plánů školy. Na tento cíl se soustředila celá závěrečná část práce. Příklady činností jsou uvedeny kapitolou o vzdělávacím programu. Ten bylo důležité charakterizovat z hlediska následného rozdělení činností a odůvodnění jejich zahrnutí do programu mateřských škol. Je tedy zahrnuta charakteristika jednotlivých oblastí vzdělávacího programu. Následují příklady činností doplněné o komentář nebo obrazovou přílohu. Tato kapitola má velmi blízko praxi v mateřské škole, proto i jednotlivé příklady činností jsou uvedeny v pořadí tak, jak jsou vypsány v rozvrhu dne.

Kromě naplnění stanovených cílů v úvodu jsme po analyzování výsledku práce zjistili další možnosti potencionálního využití práce. Práce by mohla například sloužit jako podnět pro porovnání francouzského a českého předškolního vzdělávacího systému. Týká se to konkrétně faktorů ovlivňujících vzdělání nebo organizace výuky. Dalším přínosem práce je překlad a shrnutí obsahu francouzského vzdělávacího programu pro mateřské školy. Tato část by mohla být také využita v metodě komparace vzdělávacích systémů u nás a ve Francii.

Celá práce by mohla být inspirací pro pedagogické pracovníky jak učit, plánovat aktivity a směřovat rozvoj předškolního dítěte podle francouzského modelu. Závěrečná část práce s příklady aktivit by jim potom mohla sloužit jako ukázka praxe. Mohla by také poskytnout materiály českým učitelům pro výuku francouzského jazyka předškolních a školních dětí.

7 Résumé

Ce mémoire traite le thème du processus de l'éducation à l'école maternelle en France. Sous la notion de processus de l'éducation, on comprend toutes les influences du pédagogue sur l'enfant pendant toute sa période de fréquentation de l'école maternelle.

Le mémoire inclue la partie théorique et la partie pratique. La partie théorique est écrite sur la base des études des sources bibliographiques et sitographiques. Elle propose un portrait de l'éducation préélémentaire française et ainsi introduit le reste du travail.

La partie pratique est composée de l'élaboration d'un questionnaire, qui est proposé aux pédagogues, et de l'analyse de leurs réponses. Une autre façon d'acquisition d'informations pour la recherche était l'observation de l'enseignement dans trois écoles maternelles françaises. Pour la complétation des connaissances et une explication des différences existantes dans certains cas, on a décidé de faire une recherche pratique aussi dans deux écoles maternelles tchèques. On croit que de temps en temps, pour l'interlocuteur tchèque, il est difficile de comprendre le fonctionnement de la conception française parce qu'il n'existe qu'une convergence partielle entre les deux systèmes d'éducation.

Toutes les informations acquises sont intégrées dans le texte théorique pour une meilleure liaison et compréhension entre ces deux parties. Les résultats de la recherche sont présentées dans la Conclusion de ce mémoire.

Le contenu de notre mémoire est divisé en six chapitres principaux qui sont encore subdivisés en sous-chapitres. On introduit le thème du processus de l'éducation par la présentation des objectifs de l'école maternelle en France. L'éducation préélémentaire se concentre surtout sur le langage. Le but est d'apprendre à l'enfant à s'exprimer correctement en phrases et à être capable de communiquer sans problèmes à son niveau. L'école élémentaire est aussi un endroit où l'enfant découvre le monde de l'écrit et le monde de la vie scolaire. Il apprend son rôle d'élève dans le processus de l'éducation.

Le processus de l'éducation de l'enfant est encadré par trois événements de la vie scolaire. C'est l'inscription et l'acceptation à l'école maternelle, le passage à l'école élémentaire et exceptionnellement un prolongement des études. On y montre les conditions qu'il faut remplir pour finir le niveau scolaire préélémentaire avec succès, aussi comme rôle des parents et de l'école dans ce processus. Une opinion de la maîtresse française y est présentée.

Le deuxième chapitre principal est consacré aux facteurs et conditions qui influencent le déroulement de l'éducation. L'accent particulier est mis sur les facteurs différents de ceux en République tchèque.

Entre ces facteurs, on a mis à la première place les conditions matérielles, car c'est un aspect des plus évidents à première vue. D'abord, on y parle du financement courant de l'école maternelle en France. C'est surtout la mairie de la commune, qui l'assure. On ajoute une comparaison avec la situation en République tchèque. Deux paragraphes sont aussi consacrés à l'organisation des élèves en classe définie par la loi du Ministère de l'éducation nationale qui est liée directement avec le financement.

Après la situation financière qui est reliée directement au thème des salles et aux dispositions des élèves à l'école maternelle. On motre et décrit les salles et leurs équipements en présentant les exemples obtenus par l'observation. Les plus importantes parmi les salles c'est la salle de classe, ensuite la cour de la récréation, la salle de la gymnastique ou celle du sport, la salle de repos ou le dortoir, la bibliothèque, la salle d'hygiène et le vestiaire. Après la description des salles obligatoires pour chaque école, on mentionne quelques salles facultatives mais aussi intéressantes : la salle de l'informatique, l'atelier d'art plastique et la cuisine. Leur apparence est présentée par l'intermédiaire des images présentes dans les Annexes.

Comme deuxième facteur, on a cité les participants de l'enseignement en classe. Commençant par les maîtresses, les ATSEM et les pédagogues spécialisés. On présente leur rôle, leurs devoirs et compétences dans le déroulement de l'enseignement. On différencie les aptitudes des participants cités en amont. Une place particulière est réservée au thème des ATSEM, parce que c'est un cas spécial qui n'existe pas au sein de l'éducation dans notre pays.

Le troisième facteur est la coopération de l'école maternelle avec les autres établissements scolaires. Parmi ceux-ci, on classe : la garderie, l'école des loisirs périscolaires ou les centres de loisirs et l'école élémentaire. Chaque entité a une certaine influence sur l'éducation. La garderie prend soin des enfants quand les parents ne sont pas disponibles à cause de leur travail, où l'école maternelle a déjà fermé ses portes ou elles ne sont pas encore ouvertes. Les écoles ou centres des loisirs proposent de nombreuses activités, des loisirs aux enfants dans le temps périscolaire. Les écoles de loisirs aident le développement de l'enfant et supportent son travail à l'école. La coopération avec l'école élémentaire est d'une grande importance, grâce à la pratique des activités scolaires où les enfants, par leurs différences

d'âge, sont mélangés. Les groupes dans lesquels ils font se rencontrer les enfants plus jeunes avec les plus âgés a une influence positive prouvée.

Par la coopération de l'école maternelle avec les autres établissements, on a conclu la deuxième grande partie du mémoire. La troisième décrit le déroulement du processus de l'éducation. Elle ouvre ce thème par le chapitre qui parle de l'organisation des activités pendant une journée. Avant la présentation de l'emploi du temps concret, il faut exposer les règles pour sa construction. Il faut respecter les besoins biologiques de l'enfant – il ne faut pas le fatiguer, mais en même temps, lui proposer les activités diverses. La tâche de l'enseignant est d'assurer un équilibre entre les activités exigeant la concentration dure et faible. Un diagramme de la concentration chez l'enfant de l'école maternelle est joint dans les Annexes. Ces règles suivent l'exemple de l'emploi du temps commenté.

La majeure partie de ce chapitre s'occupe de l'explication des différentes sortes d'activités et de leur classification en activités du temps éducatif et activités du temps des apprentissages. Dans la caractéristique de chaque activité, le lecteur trouve des exemples argumentatifs. Dans certaines, il trouve aussi la comparaison avec la République tchèque. On y introduit l'accueil, le repos de l'après-midi ou la sieste, la récréation, la collation, l'hygiène et le déplacement des élèves dans le temps éducatif. L'accueil a son importance surtout parce qu'il symbolise le début du jour et établit un ordre quotidien. La sieste est un moment calme pendant lequel l'enfant prend l'énergie suffisante pour les activités de l'après-midi. La question du sommeil obligatoire y est analysée. La récréation est une demi-heure pendant laquelle un enfant a la possibilité de bouger. Ce temps n'est pas organisé, donc il est aussi une sorte de repos pour les enfants. Les thèmes de la collation et de l'hygiène sont placés dans le mémoire pour rappeler l'importance de l'appropriation des coutumes hygiéniques et des connaissances de l'alimentation équilibrée.

Entre les activités du temps des apprentissages on compte le rituel, les activités après le rituel, les ateliers et le jeu libre. On divise les activités du temps des apprentissages encore en activités organisées et non organisées, où le jeu libre est classé comme une activité non organisée et les autres comme activités organisées. Le rituel profite du regroupement et qui aide à apprendre les élèves à se repérer dans l'espace et dans le temps. La communication est aussi une partie inséparable du rituel. Après le rituel, on présente l'introduction aux activités du matin. Après que tous les enfants comprennent ce qu'il faut faire, il y a le temps pour les ateliers, donc les tâches individuelles. L'enseignant propose toujours plusieurs sortes de tâches pour les différents domaines du développement de l'enfant. Les activités du matin et de l'après-midi peuvent être reliées par un projet de classe.

Le reste de cette partie est réservé au programme de l'école maternelle. On a décidé de le considérer comme un renseignement nécessaire pour le chapitre suivant. Tout l'emploi du temps et les activités proposées par les enseignants ont les mêmes objectifs – ceux qui sont introduits dans le programme scolaire. Le programme scolaire est une sorte de plan des compétences qu'il faut développer chez l'enfant avant son âge de 6 ans. Ce système aide les enseignants à évaluer les enfants. Les compétences sont classifiées en 6 domaines des activités. Les domaines sont : 'S'approprier le langage', 'Découvrir l'écrit', 'Agir et s'exprimer avec son corps', 'Découvrir le monde', 'Devenir élève' et 'Percevoir, sentir, imaginer, créer'. Les domaines sont tour à tour expliqués, à la fin de chacun, on récapitule les compétences les plus importantes.

Le domaine avec le titre 'S'approprier le langage' s'occupe d'un bon développement du langage oral. Chez un enfant, il est important de savoir s'exprimer en phrases et raconter de petites histoires. Il doit aussi comprendre les instructions simples des adultes. L'importance de 'Découvrir l'écrit' est claire – un enfant apprend à contrôler les mouvements de sa main et commence à écrire. Le domaine 'Agir et s'exprimer avec son corps' est un prédécesseur d'EPS. Le domaine 'Découvrir le monde' inclue les fondements des mathématiques, l'orientation dans l'espace et dans le temps et les connaissances des processus de la nature. Dans le domaine 'Devenir élève' on dit que chaque élève doit comprendre son rôle dans le processus de l'éducation et connaître des principes de la morale et du comportement quotidien. Le dernier domaine 'Percevoir, sentir, imaginer, créer' laisse un espace libre à l'expression artistique de l'enfant.

La cinquième partie est réservée aux exemples de chaque activité. Les activités sont classées selon leur type et position dans l'emploi du temps. Chaque exemple de l'activité est introduit par des critères suivants : la faculté de l'autonomie de l'élève, les compétences acquises et les objectifs, la section des enfants à laquelle une activité est destinée (Petite, Moyenne ou Grande) et le nom de l'école où l'activité nous a été présentée. Les activités exigeant une fiche de travail sont accompagnées de leurs photographies dans les Annexes.

La sixième partie est la partie la plus courte. Elle se consacre au processus de l'évaluation et au livret scolaire. On y décrit le système de l'évaluation, la façon d'utiliser les livrets. Les exemples de ce document se trouvent dans les Annexes. Ce chapitre est mis à la fin du thesis pour conclure le thème du procès de l'éducation.

Enfin, on peut constater qu'on a accompli tous les objectifs définis au début. Le premier était de présenter et d'approcher le monde de l'école maternelle française aux lecteurs tchèques. Le deuxième était de montrer la forme de l'éducation, l'organisation de

l'enseignement à l'école maternelle en France. Le troisième et en même temps le plus important était de présenter les activités et de donner leurs exemples pour l'illustration du travail avec les enfants. En plus, on a signalé d'autres formes de l'usage de ce mémoire non définies au début. La partie où on explique les domaines du programme scolaire peut bien servir à la comparaison des programmes scolaires français et celui de la République tchèque. Enfin, le dernier chapitre peut inspirer les maîtresses de la langue française dans les écoles tchèques.

8 Zdroje

Literární zdroje

Monografie

BRIQUET-DUHAZÉ, Sophie a Fabienne QUIBEL-PÉRINELLE. *Les rituels à l'école maternelle*. Paris: Fernand Nathan, 2009, 143 p. ISBN 978-2091221830.

BRIQUET-DUHAZÉ, Sophie a Fabienne QUIBEL-PÉRINELLE. *Travailler en ateliers à l'école maternelle*. Paris: Fernand Nathan, 2010, 110 p. ISBN 978-2091221915.

COLLECTIF - CNDP. *Qu'apprend-on à l'école maternelle?: Les programmes officiels 2012 - 2013*. Paris: XO EDITIONS, 2012, 80 p. ISBN 978-2845635821.

HAVLÍNOVÁ, Miluše. *Kurikulum podpory zdraví v mateřské škole: aktualizovaný modelový program podpory zdraví (dokument a metodika)*. Praha: Portál, 2006, 223 s. ISBN 80-736-7061-5.

KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola*. Praha: Grada, 2008, 193 s. ISBN 978-802-4715-681.

KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Hry v mateřské škole v teorii a praxi*. Praha: Grada, 2005, 183 s. ISBN 978-802-4708-522.

METTOUDI, Chantal a YAÏCHE. *Mettre en oeuvre le programme de l'école maternelle : Petite, Moyenne et Grande Section*. Paris: Hachette Education, 2011, 208 p. ISBN 978-2011712592.

TERRIEUX, Josette. *L'École maternelle : Programmes, projets et apprentissages: L'école au quotidien*. Paris: Hachette Education, 2008, 493 p. ISBN 978-2011710772.

TERRIEUX, Josette. *Programme, projets, activités: Pour l'école maternelle*. Paris: Hachette, 1996, 476 p. ISBN 978-2011159045.

Periodika a časopisy

La classe maternelle. Revigny-sur-Ornain: MARTIN MEDIA, 2010. roč. 2010, č.195. ISSN 1162-6976.

La classe maternelle. Revigny-sur-Ornain: MARTIN MEDIA, 2006, roč. 2006, č. 153. ISSN 1162-6976.

Legislativní dokumenty

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. In: 2004 Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004.

Vyhláška č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání. In: 2005. 2005.

ZÁKON o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. In: 561/2004. 2004.

Dokumenty fr. ministerstva školství

MINISTÈRE DE L'ÉDUCATION NATIONALE. *Bulletin officiel du Ministère de l'éducation nationale et du Ministère de l'enseignement supérieur et de la recherche : Horaires et programmes d'enseignement de l'école primaire*. Paris : Centre national de documentation pédagogique, 2008. ISSN 1268-4791.

MINISTÈRE DE L'ÉDUCATION NATIONALE. *Livret scolaire: Cycle des apprentissages fondamentaux*. Paris : Hachette Éducation, 2002. ISBN 201116391-9.

MINISTÈRE DE L'ÉDUCATION NATIONALE. *Mon enfant à l'école maternelle: guide pratique des parents, année 2011-2012*. Paris : Centre national de documentation pédagogique, 2012. ISBN 978-224-0032-515.

Internetové zdroje

Académie Clermont-Ferrand. *Direction des Services Départementaux de l'Éducation Nationale de l'Allier*. [online]. [cit. 2013-06-25]. Dostupné z: <http://www.ac-clermont.fr/ia03/index.htm>

Académie de Poitiers. *Portail premier degré – Pédagogie – Académie de Poitiers*. [online]. [cit. 2013-06-25]. Dostupné z: <http://ww2.ac-poitiers.fr/ecoles/>

Académie Rennes. *Accueil DSDN 22*. [online]. [cit. 2013-06-25]. Dostupné z: <http://www.ia22.ac-rennes.fr/jahia/Jahia/site/ia22/pid/3728>

Ministère de l'Éducation nationale. *École maternelle – Ministère de l'Éducation nationale*. [online]. [cit. 2013-06-25]. Dostupné z: <http://www.education.gouv.fr/pid35/ecole-maternelle.html>

Nombre moyen d'élèves par classe en 2011. *INSEE*. [online]. 25.6.2013 [cit. 2013-06-25]. Dostupné z: http://www.insee.fr/fr/themes/tableau.asp?reg_id=0&ref_id=NATTEF07147

Portail national des professionnels de l'éducation. *École maternelle – Présentation – Éduscol*. [online]. [cit. 2013-06-25]. Dostupné z: <http://eduscol.education.fr/cid47431/presentation.html>

Předškolní vzdělávání – Dotazy a odpovědi. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky*. [online]. [cit. 2013-06-25]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/dotazy-a-odpovedi>